

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кохан Н.В.

**Трудове право України:
методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
здобувачів 2 курсу денної форми навчання
спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ, 2024

*Рекомендовано до видання вченою радою
Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від 27.09.2024р.)*

Рецензенти:

Кернякевич-Танасійчук Юлія Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника;

Данилюк Леся Романівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника;

Кохан Н. В. Трудове право України: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів 2 курсу денної форми навчання спеціальності 081 Право. Електронне видання. Івано-Франківськ : Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024. 50с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять розроблені на основі ОПП «Право»першого (бакалаврського) рівня та навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Методичні вказівки містять теми та коротку анотацію до них, питання, які виносяться для обговорення на семінарському занятті, а також комплекс практичних завдань для кращого засвоєння здобувачами отриманих теоретичних знань, перелік нормативних актів та наукової літератури, яка може використовуватися здобувачами як при підготовці до заняття, так й при написанні курсової (наукової) роботи.

Зміст

1. ПЕРЕДМОВА	4
2. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять	6
Тема № 1 Трудове право як галузь права України.....	6
Тема № 2 Джерела трудового права.....	7
Тема № 3 Принципи трудового права.....	9
Тема № 4 Трудові правовідносини: поняття і структура.....	11
Тема № 5 Міжнародно-правове регулювання праці	14
Тема № 6 Забезпечення зайнятості та працевлаштування.....	16
Тема № 7 Колективні договори та угоди.....	18
Тема № 8 Трудовий договір	20
Тема № 9 Правове регулювання робочого часу	25
Тема № 10 Правове регулювання часу відпочинку	27
Тема № 11 Правове регулювання оплати праці.....	30
Тема № 12 Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.....	34
Тема № 13 Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.....	38
Тема № 14 Правове регулювання охорони праці	41
Тема № 15 Трудові спори і порядок їх вирішення.....	44
Тема № 16 Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю	48

ПЕРЕДМОВА

Трудове право, як одна з провідних галузей права України характеризується високим рівнем динамізму. Рухомість норм трудового законодавства забезпечується політичними, економічними змінами в країні, імплементацією європейського законодавства, використанням судової практики Європейського суду з прав людини. Така ситуація посилює багатогранні зв'язки трудового права з правовідносинами інших галузей права. У міжнародних відносинах пріоритетнішими стають договірні зв'язки, як на загальнодержавному, так і на локальному рівні, що потребує постійного удосконалення норм національного трудового права, яке згідно із ст. 9 Конституції України та ст. 8¹ КЗпП України повинні відповідати нормам міжнародного трудового права.

Поєднання теорії та практики пов'язане також з вирішенням завдань-казусів з окремих інститутів трудового права. Трудове право дає основи теоретичних знань на відповідній, реально діючій законодавчій базі, дає відповідні практичні навички, що дозволяє постійно вивчати не тільки психологію працівника, але і роботодавця, а в цілому також ще й організаційно-управлінські відносини.

Навчальна дисципліна передбачає ознайомлення студентів із загальнотеоретичними правовими поняттями та категоріями (поняттям трудового права, трудові правовідносини, трудовий договір, колективний договір та їхні ознаки, місце і роль трудового права в системі правових норм, джерела трудового права, нормативно-правові акти, порушення прав працівників, юридична відповідальність у трудовому праві, працевлаштування громадян, час роботи та відпочинку, вирішення трудових спорів, права та обов'язки працівників та власників, регулювання трудових правовідносин трудовим законодавством та ін. питання).

З цією метою, згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати: основні загальнотеоретичні поняття загальної і особливої частини; коло суспільних відносин, що входять до сфери регулювання трудового права; методи регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин; коло суб'єктів трудових відносин; джерела законодавства України про працю розуміти їхній зміст, уміти застосовувати їх у конкретній життєвій ситуації; головну мету норм трудового законодавства; основні інститути трудового права; механізм виникнення, зміни та припинення трудових відносин; права та обов'язки суб'єктів трудового права й трудового правовідношення зокрема; засоби регулювання та захисту при порушенні діючого трудового законодавства, а також умови колективного договору, трудового договору, контракту; способи захисту порушеного права на працю; порядок та правову технологію розгляду трудових спорів, включаючи норми міжнародного правового регулювання.

вміти: орієнтуватися у системі норм трудового права; пояснити та застосувати у конкретній ситуації діюче законодавство про працю; розрізняти відносини, що регулюються трудовим правом, від відносин, які регулюються іншими галузями права і давати правову оцінку такому розмежуванню; давати правильну юридичну кваліфікацію конкретним трудовим відносинам; аналізувати і узагальнювати законодавчі акти та вивчений матеріал; застосовувати юридично грамотні та обґрунтовані рішення по реалізації норм трудового права в практичній діяльності; володіти змістом трудових правовідносин, які виражають юридичні права і обов'язки суб'єктів трудових правовідносин; розробляти та виконувати проекти колективних договорів, трудових договорів, контрактів та інших локальних соціально-правових документів; пропагувати законодавство України про працю для прискорення побудови України як правової держави.

Основою для підготовки до семінарських (практичних) занять є такі навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України. Підручник Київ: Знання, 2008. 860с.
2. Бойко М.Д., Хазін М.А. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 400с.
3. Бутинська Р. Я., Мокрицька Н. П. Трудове право України : Навчальний посібник. Львів : «Галицька видавнича спілка», 2022. 312 с.
<file:///C:/Users/kohan/Desktop/%D0%9A%D0%9D%D0%98%D0%93%D0%98%20%D0%A2%D>

[0%A0%D0%A3%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5/%D0%91%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8,%202022.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf)

4. Венедіктов С.В. Трудове право України. Підручник. Київ «Видавництво Людмила», 2021. 216 с.

5. Іншин М.І. Трудове право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600с.

6. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Правова Єдність редакція юридичних видань, 2020. 442с.

7. Мельник К.Ю. Трудове право України. Підручник. Харків: Діса плюс, 2017. 480с.

8. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право. Посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 192с.

9. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. Київ: Ін Юре, 2018. 544с.

10. Трудове право України. Відпов. Редактор Г.І. Чанишева Г.І. Практикум. Харків: ТОВ «Одісей», 2008. 304с.

11. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. За заг. ред. Пилипенка П.Д. 5-те вид., переробл. і доп. Київ: Ін Юре, 2020. 552с.

12. Трудове право України: підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 593с.

13. Трудове право України. Підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472с.

14. Трудове право України. Підручник. За заг ред. проф.О.М.Ярошенка. Харків, 2022. 376с.

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>

15. Трудове право (в схемах та визначеннях) : Навчальний посібник. За заг. ред. Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166с.

http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/492/3/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%A2%D0%9F%20%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82.pdf

У методичних вказівках для підготовки до семінарських (практичних) занять до тем, які виносяться на розгляд на семінарські заняття подається коротка анотація теми, детальний перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, перелік контрольних питань, які передбачають конкретизацію основних положень теми, термінологічні і практичні завдання до теми, а також літературу для глибшого та всебічного опанування певної теми.

Підготовка до семінарських занять не вимагає від здобувачів переписування в зошит положень із підручників, однак для належних, обґрунтованих відповідей в зошит здобувачами можуть вказуватись номери статей чи посилання на певний нормативний акт, положення. Разом з тим, здобувач може скласти план відповіді на кожне питання теми для полегшеної відповіді.

Проте, у письмовому вигляді здобувач повинен виконувати термінологічні, методичні та практичні завдання із зазначенням теми, що вивчається. Письмове невиконання практичних завдань, означає незадовільну підготовку здобувача до заняття, що тягне за собою незадовільну оцінку за семінарському занятті.

При вирішенні здобувачами задач-казусів вимагається аналізу кола відносин, які склалися та вибрати правові норми, що підходять для вирішення задачі. Вибравши необхідну норму, здобувач повинен переконатись у її чинності і впевнитись, що саме вона є нормативною підставою правової кваліфікації. В процесі її аналізу, на підставі вивченого теоретичного матеріалу, необхідно протлумачити зміст норми, що використовується для вирішення казусу.

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Загальна частина

Тема № 1. Трудове право як галузь права України.

Трудове право України є самостійною галузю права. Це провідна галузь, яка є системою правових норм, що регулюють сукупність трудових відносин працівників із роботодавцями, а також інші відносини (що тісно пов'язані з трудовими) і встановлюють права й обов'язки в галузі праці та відповідальність у разі їх порушення. Складовими такого вивчення є дослідження трудового права як галузі права, науки, системи законодавства.

Окремого дослідження потребує питання предмету та методу трудового права, адже саме через них можна відобразити особливості даної галузі права. Досліджуючи функції права, слід приділити увагу тенденціям його розвитку.

Вивчаючи дану галузь, доцільно виділити ознаки її притаманні, адже саме вони в подальшому стануть основою відмежування трудового права від суміжних галузей (права соціального забезпечення, цивільного, господарського, аграрного, кримінального, конституційного, тощо).

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття трудового права України як галузі права. Трудове право України як наука, навчальна дисципліна та система законодавства.
2. Предмет трудового права України.
3. Методи правового регулювання трудових відносин, їх особливості.
4. Функції трудового права України.
5. Відмежування трудового права від суміжних галузей права.
6. Система трудового права України, її структура.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі визначення: поняття трудового права, предмет трудового права, система трудового права, метод трудового права, функції трудового права.

Практичні завдання:

- 1). Схематично відмежуйте трудове право від суміжних галузей права.
- 2). Сформулюйте власне визначення трудового права, як самостійної галузі права.

Контрольні питання:

1. Які правові інститути входять до складу індивідуального трудового права?
2. Які правові інститути утворюють колективне трудове право.
3. У чому виявляються особливості методу трудового права ?
4. Які основні функції виконує трудове право?
5. Які основні тенденції розвитку трудового права?

Література:

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128.
http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Жернаков В. В. Теоретичні та практичні проблеми формування і реалізації права на гідну працю. *Право і суспільство*. 2018. № 5, ч. 1. С. 101–104.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16162/1/Zernakov_101-104.pdf

Срьоменко В. В., І. П. Гоцкалюк *Форми реалізації права на працю у трудовому праві. Право та інновації*. 2019. № 3. С. 35–46.

https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17336/1/YEROMENKO_35-46.pdf

Козуб І. Місце трудового права в системі права України. *Юридична Україна*. 2011. №2. С.57-61.

Кожушко С. Поняття трудового права в сучасних умовах: стан і перспектива. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 42-44.

Лазор В. Система Трудового права України в сучасних умовах та її співвідношення з системою національного права. *Юридична Україна*. 2006. №9. С.43-48.

Мокрицька Н. Про поняття форми реалізації права на працю. *Юридична Україна*. 2010. №4. Ст. 91-95.

Прилипка С. Розмежування права соціального забезпечення і трудового права. *Право України*. 1999. №10. С.58-61.

Панасюк О. Контроль та нагляд як функція трудового права. *Право України*. 2007 № 2. С.108-112.

Панасюк О. З приводу співвідношення трудового та цивільного права. *Право України*. 2009 № 9. С.140-147.

Процевський О. Чи є майбутнє у галузі трудового права? *Право України*. 2014. №12. С.119-130.

Середа О. Г. Реалізація права на працю в умовах євроінтеграції України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 73-80. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11296/1/Sereda_73-80.pdf

Щербина В. Проблеми формування поняття функцій трудового права в умовах ринкових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 3-7.

Щербина В. Юридичний інструментарій охоронної функції трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 3. С. 69-72.

Щербина В. Нове визначення поняття функцій трудового права *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 36-39.

Щербина В. Захисна функція трудового права в умовах ринкових відносин *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 2. С.99-102.

Ярошенко О. М. Проблеми забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 145. С. 106–117. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16680/1/Yaroshenko-106-117.pdf>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Тема № 2. Джерела трудового права України.

Джерело трудового права є формою вираження трудового законодавства у відповідному нормативно-правовому акті. Визначальним актом для розвитку трудового законодавства є Конституція України. У ній закріплені міжнародні стандарти праці, які трансформувались у право на працю, на відпочинок, страйк, участь у професійних спілках, а також право на звернення до суду, тощо. Разом з тим, особливістю джерел трудового права є значна кількість законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також локальні нормативно-правові акти, які розробляються і приймаються безпосередньо роботодавцем. Також в Україні продовжують застосовуватись окремі положення актів колишнього СРСР.

В процесі підготовки теми, слід приділити увагу судовій практиці, Постановам Пленуму Верховного Суду. Необхідно визначити місце судової практики серед джерел права.

Досліджуючи питання про поділ законодавства на загальне і спеціальне необхідно уявити зміст, форми вираження та сфери застосування загального та спеціального законодавства. Також слід встановити практичне співвідношення спеціального законодавства до загального.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та класифікація джерел трудового права України.
2. Конституція України як основне джерело трудового права.
3. Міжнародно-правові акти про працю.
4. Кодекс законів про працю України (КЗпП): структура кодексу, перелік розділів, дата прийняття.
5. Закони і підзаконні акти, в тому числі нормативні акти Міністерства праці України.
6. Локальні правові норми.
7. Роль судової практики. Постанови Пленуму Верховного Суду України.
8. Загальне і спеціальне законодавство про працю і форми його вираження.
9. Особливості регулювання трудових відносин при запровадженні воєнного стану.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: джерела права, закон, підзаконний нормативно-правовий акт, міжнародно-правовий акт, локальні норми трудового права.

Практичні завдання:

- 1). Проаналізуйте чинну Конституцію України і випишіть з неї основні положення, які стосуються трудового права.
- 2). Складіть схему форм (джерел) трудового права за їх значущістю.
- 3). Накресліть схеми: системи трудового права і системи трудового законодавства.

Контрольні питання:

1. Сформулюйте зміст і гарантії права на працю за Конституцією України?
2. Що таке акти соціального партнерства? Чи є вони джерелами трудового права?
3. Що таке локальні норми права? Чи є вони джерелом права?
4. Чи можна вважати постанови Пленуму Верховного Суду України та рішення Конституційного Суду України джерелами трудового права?
5. Чи можуть норми генеральної угоди регулювати трудові відносини інакше, ніж КЗпП України?

Література:

Белоусов В.Д. Загальні соціально-правові принципи як засадничі ідеї соціальної безпеки сучасної України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 5. С 45-50. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/8.pdf>

Гаращенко Л.П. Кодифікація трудового законодавства України: цілі та принципи. *Юридична наука*. 2011. № 1(1). С. 119-123. file:///C:/Users/Admin/Downloads/jnn_2011_1_19.pdf

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128. http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Жернаков В. В. Кодифікація законодавства про працю: теоретичні засади і практика їх реалізації. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 11–16. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11279/1/Gernakov_11-16.pdf

Козуб І. Джерела і форми трудового права: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2011. №1. С.56-60.

Купіна Л.Ф. Ефективність норм трудового права: генеза та сучасні підходи до розуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. Том 2. С. 24-27. http://lsej.org.ua/3-2_2020/8.pdf

Maliuha L. J., Zhuravel V.O., Shabanova S. O. Legal Conflicts and Gaps in the Context of Labor Legislation of Ukraine. *The Indian Journal of Labour Economics*. 2023. Published: 03 January. <https://doi.org/10.1007/s41027-022-00410-9>
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19635/1/Maliuha_03-01-2023.pdf

Процевський О. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття? *Право України*. 2016. №3. С.213-220.

Романюк Я., Бейцун І. Правова природа обов'язковості рішень Верховного Суду. *Право України*. 2012 № 11-12 С. 122-136.

Середа О. Г. Шляхи удосконалення вітчизняного трудового законодавства в умовах євроінтеграції. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2016. № 2. С. 45–49.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11734/1/Sereda_45-49.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Трудові відносини під час воєнного стану в Україні. Державна служба України з питань праці. <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoi-zainiatosti/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu-v-ukraini-shcho-zminylosia/>

Тема № 3. Принципи трудового права України.

Принципи трудового права це засадничі ідеї (засади), які визначають сферу його дії, порядок встановлення прав та обов'язків суб'єктів права, гарантії захисту їх прав та законних інтересів.

Метою семінарського заняття є дослідження та аналіз загально-правових, міжгалузевих та галузевих принципів трудового права, які знайшли своє відображення у Конституції України, КЗпП України, Законах України. Разом з тим, необхідно провести порівняльний аналіз принципів чинного законодавства із принципами закріпленими в проекті Трудового кодексу. Особливу увагу необхідно приділити взаємозв'язку принципів трудового права із нормами права.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття і значення основних принципів трудового права України.
2. Основні права і свободи громадян, закріплені в Конституції України, що визначають принципи правового регулювання трудових відносин.
3. Принципи трудового права, закріплені в Кодексі Законів про Працю України та інших законодавчих актах про працю.
4. Зміст і конкретизація галузевих принципів трудового права.
5. Взаємозв'язок основних принципів трудового права з нормами права.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: принцип, принципи права, принципи трудового права, зміст принципів, суть принципів.

Практичні завдання:

- 1). Випишіть статті з Конституції України та з Кодексу законів про працю України, в яких закріплені принципи правового регулювання праці та принципи трудового права.
- 2). Проведіть порівняльний аналіз галузевих принципів Трудового права України, що закріплені у КЗпП України та проекті ТК України.

Контрольні питання:

1. У чому полягає єдність та диференціація правового регулювання трудових відносин?
2. Віднайдіть спільні риси, притаманні принципам трудового права і методу правового регулювання цієї галузі?

3. Чи можуть норми трудового законодавства суперечити принципам трудового права?
4. У чому полягає зміст такого принципу, як оптимальне поєднання нормативного і договірної регулювання праці?
5. У чому полягає зміст такого принципу, як свободи і рівноправності сторін трудового договору?

Література:

- Волощук О. Принцип забезпечення права на відпочинок як інституційний принцип трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 13-16.
- Дмитрієв О.В., Ядута Д.О. Щодо питання про єдність і диференціацію у правовому регулюванні праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 6. Том 1. С.60-64. http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/6/tom_1/13.pdf
- Дубей В. Заборона дискримінації у сфері праці: теоретичні питання і нормативне забезпечення. *Право України*. 2005 № 11. С.33-35.
- Жернаков В. Поняття примусової праці за законодавством України. *Право України*. 1997. №10. С.35-39.
- Жернаков В. Свобода праці як принцип сучасного трудового права. *Право України*. 1999. №3. С.34-36.
- Єрьоменко В. В. Принципи трудового права в аспекті правозастосування. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 122–131. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11299/1/Eryomenko_122-131.pdf
- Колодій А.М. Принципи права України. Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
- Конопельцева О. О. Заборона необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу як юридична гарантія реалізації права на працю. *Порівняльне-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 151–154. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11744/3/Konopeltseva_151-154.pdf
- Конопельцева О.О. Заборона примусової праці як принцип трудового права. *Право та інновації*. 2017. № 2 (18). С. 98-104. <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Konopeltseva18.pdf>
- Мельник В.П., Солонинка Н.Г. Поняття і класифікація принципів трудового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 44. Том 1. С.134-138. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33920/1/ПОНЯТТЯ%20І%20КЛАСИФІКАЦІЯ%20ПРИНЦИПІВ%20ТРУДОВОГО%20ПРАВА.pdf>
- Пилипенко О.В., Кичко А.М. Мобінг як проблема трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 3. С.50-53. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/12.pdf>
- Созавідал А.К., Боднар О.С. Щодо дискримінаційних проявів у сфері трудових відносин. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 1. С. 75-81. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/1/12.pdf>
- Старчук О.В. Підходи до розуміння нормативності принципів трудового права України *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №12. С.44-49.
- Старчук О. В. Класифікація принципів трудового права України. *Юридична Україна*. 2011. №8. С. 82-86.
- Шабанов Р.І. Еволюція ідеї про свободу праці і заборону примусової праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 82-87. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/16.pdf>
- Щерб'юк Н. Єдність і диференціація правового регулювання праці жінок. *Право України*. 2009 № 1. С.63-67.
- Щербина В. Про основоположні принципи трудового права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 1. С. 13-17.
- Ярошенко О. М., Вапнярчук Н. М. Правове забезпечення принципу гендерної рівності у сфері реалізації права на працю в Україні. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20000/1/Yaroshenko_352-367.pdf
- Ярошенко О. М. Правове забезпечення принципу гендерної рівності у сфері реалізації права на працю в Україні = Legal security of the principle of gender equality in the field of implementation of the right to work in Ukraine. EU labor law: decent work and expansion of institutional capacity for sustainable development : Scientific monograph. Riga, 2023. P. 352–367.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> **Тема № 4. Трудові правовідносини: поняття і структура.**

Увесь комплекс суспільних відносин, які становлять предмет трудового права як самостійної галузі, називають трудовими правовідносинами. Вони виникають на підставі волевільних дій між конкретними суб'єктами і мають конкретний зміст. Їх особливістю є те, що вони є результатом впливу не лише державних нормативно-правових актів, а й результатом договірно-правових актів – актів соціального партнерства, які містять норми права, ухвалені соціальними партнерами у межах наданих їм повноважень.

Вивчаючи дану тему, студенти повинні приділити значну увагу поняттю правовідносини та їх ознакам, через які відображаються особливості трудових правовідносин і проводиться відмежування трудового права від інших галузей права. Окрема увага повинна приділитись підставам виникнення, зміни та припинення правовідносин.

Досліджуючи питання учасники правовідносин, слід розмежувати такі поняття, як «суб'єкти трудового права» та «суб'єкти трудових правовідносин». Разом з тим, необхідно вказати хто може виступати працівником і роботодавцем у правовідносинах, визначивши їх правосуб'єктність.

Характеризуючи зміст трудових правовідносин потрібно провести правовий аналіз прав та обов'язків суб'єктів трудових відносин, які закріплені у чинному законодавстві та проекті Трудового кодексу України. Розкриття даного питань надасть можливість простежити тенденції розвитку даної галузі.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, ознаки та структура трудових правовідносин.
2. Види трудових правовідносин.
3. Суб'єкти трудових правовідносин, їх трудова правосуб'єктність.
4. Зміст трудових правовідносин, основні права і обов'язки його суб'єктів.
5. Підстави виникнення, зміни і припинення трудових правовідносин.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудові правовідносини; зміст правовідносин; суб'єкт трудових правовідносин; правоздатність і дієздатність працівників, роботодавців; трудовий колектив; профспілки; об'єкт трудових правовідносин.

Практичні завдання:

- 1). Схематизуйте підстави виникнення, зміни та припинення трудових відносин, які містяться у КЗпП України та проекті ТК України.
- 2). Складіть схему суб'єктів трудових правовідносин за їх значущістю.
- 3). Випишіть з КЗпП України та Конституції України основні права і обов'язки суб'єктів трудових правовідносин.

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою такі поняття як: «суб'єкти трудового права», «суб'єкти трудових правовідносин»?
2. Який склад колективних правовідносин?
3. Порівняйте правовий статус роботодавця – фізичної і юридичної особи.

4. Хто представляє інтереси найманих працівників у трудових правовідносинах?
5. Якими функціями наділений трудовий колектив, як суб'єкт трудового права?

Література:

- Авескулов В. Д. Особливості трудових правовідносин із дистанційними працівниками. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 111–116. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14274/1/Aveskulov_111-116.pdf
- Вишновецька С. Трудові правовідносини як об'єкт дослідження науки трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 1. С. 60-63.
- Вишновецька С. Поняття та особливості трудових процесуальних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 4. С. 71-74.
- Горевий В. Окремі питання щодо поняття «роботодавець» як суб'єкт трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 105-106.
- Данилюк О. Призначення на посаду як правостворюючий фактичний склад у трудовому праві України. *Юридична Україна*. 2007. №2. С. 58-62.
- Заржицький О. Про трудові процесуальні правовідносини. *Право України*. 2008 № 3. С.65-68.
- Єрмоменко В. В. Конкурс як підстава виникнення індивідуальних трудових правовідносин з державними службовцями. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 41–48. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15594/1/YERYOMENKO_41-48.pdf
- Козуб І. Працездатність та здатність до роботи: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2009. №9. С. 70-73.
- Коритко Л. Характеристика трудових відносин в праві Австро-Угорщини 19-поч. 20 століття. *Юридична Україна*. 2010. №12. С. 61-66.
- Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності в умовах кодифікації трудового законодавства: проблеми та напрями вирішення. *Право України*. 2009 № 3. С.48-53.
- Костюк В. Зміст трудової правосуб'єктності працівника за трудовим законодавством України та проектом Трудового кодексу: науково-правовий аспект. *Право України*. 2010 № 11. С.140-146.
- Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця у контексті кодифікації трудового законодавства. *Право України*. 2010 № 8. С.95-102.
- Костюк В. Трудова правосуб'єктність як основна правова властивість трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 8. С. 35-39.
- Кохан Н. Поняття та класифікація трудових гарантій. *Юридична Україна*. 2006. №12. С.61-65.
- Лазор Л. Правове регулювання правосуб'єктності у сфері трудового права в ринкових умовах. *Право України*. 2010. № 12. С.108-114.
- Лазор В. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права і сторона трудових спорів. *Право України*. 2003 № 10. С.100-104.
- Манжак Б. С. Особливості призначення на посаду працівників органів державної виконавчої служби. *Аналітично-порівняльне правознавство : електронне наукове фахове видання*. 2023. N 1. С. 259-263. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.41> https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19670/1/Manzhak_259-263.pdf
- Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна*. 2012. №5. С. 69-73.
- Павлович З., П'ятина В. Правове регулювання діяльності трудових колективів при нових формах власності. *Право України*. 1995. №7. С.41-43.
- Пивоваров В. Правосуб'єктність фізичної особи, як суб'єкта трудових правовідносин. *Юридична Україна*. 2011. №3. С. 70-73.
- Пилипенко П. Ознаки трудової правосуб'єктності працівників у трудових правовідносинах. *Право України*. 1999. №12. С.94.
- Прокопчук Н.Р. Основні тенденції реформування трудових відносин в умовах воєнного стану. Новий трудовий договір. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 5. С. 61-65. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/5/10.pdf>

Середа О. Г. Вплив трудового контракту на виникнення, зміну та припинення трудових правовідносин. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : Монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. С. 33–45.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19991/1/Sereda_33-45.pdf

Середа О. Обов'язки роботодавця та правові наслідки їх невиконання. *Право України*. 2002 № 9. С.82-85.

Слюсар А. М. Щодо поняття юридичних фікцій у трудовому праві. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 30–34. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11281/1/Slysar_30-34.pdf

Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект. Монографія. Харків: видавництво «ФІНН», 2011. 336с.

Тимошенко Д.В. Класифікація причинно-наслідкового зв'язку в трудовому праві України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 228–232.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11435/1/Timoshenko_228-232.pdf

Юровська В. В. Поняття та ознаки трудових правовідносин. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 67–72. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11295/1/Yrovska_67-72.pdf

Maliuha L. J. Legal Conflicts and Gaps in the Context of Labor Legislation of Ukraine / L. J. Maliuha, V. O. Zhuravel, S. O. Shabanova // *The Indian Journal of Labour Economics*. 2023. Published: 03 January. <https://doi.org/10.1007/s41027-022-00410-9>
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19635/1/Maliuha_03-01-2023.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про трудові колективи і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами, установами, організаціями: Закон ВР СРСР 17 червня 1983 р. N 9500-X. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9500400-83>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Тема № 5. Міжнародно-правове регулювання праці.

Забезпечуючи регулювання міждержавних відносин, спрямованих на захист основних трудових прав людини, міжнародне трудове право, водночас, є частиною міжнародного захисту прав людини, і більше того, саме міжнародне трудове право поклало початок становленню інституту захисту прав людини у міжнародному праві.

Таким чином, вивчаючи дану тему, необхідно визначити суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці та порядок його здійснення. Значну увагу потрібно приділити основоположним актам, які закріплюють міжнародні стандарти праці і видані МОП, Радою Європи, країнами СНД. Вагомий вплив на міжнародно-правове регулювання праці здійснюють багатосторонні та двосторонні міждержавні договори, що укладаються у

сфері праці та соціального захисту працівників. У них безпосередньо визначаються взаємні права та зобов'язання сторін трудових правовідносин.

Вивчаючи дану тему на підставі аналізу міжнародних актів, необхідно визначити рівень забезпеченості права на працю іноземців на території України та громадян України за кордоном.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття міжнародного регулювання праці, його суб'єкти.
2. ООН цілі та завдання. Трудові права, які закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права.
3. Міжнародна організація праці (МОП), її цілі та завдання. Характеристика конвенцій і рекомендацій МОП у сфері зайнятості та укладення колективних та трудових договорів. Конвенції і рекомендації МОП, ратифіковані Україною.
4. Рада Європи, її цілі та завдання. Акти Ради Європи: Європейська соціальна хартія(переглянута), Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.
5. Європейський Союз його цілі та завдання, судова практика Європейського суду з захисту прав людини, котрі встановлюють міжнародні стандарти в сфері праці.
6. Двосторонні та багатосторонні договори України про працевлаштування і соціальний захист працівників.
7. Права громадян за кордоном.
8. Трудові права іноземців в Україні.

Термінологічне завдання. Засвоїти такі поняття: міжнародно-правове регулювання праці, міжнародно-правовий акт, МОП, конвенція, рекомендації МОП, Європейський Союз, акти ЄС.

Практичні завдання:

- 1). Схематично відобразіть основні права громадян, які регулюються міжнародними актами.
- 2). Порівняйте правовий статус (у сфері трудових відносин) іноземців та осіб без громадянства на території України та громадян України за кордоном.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте правову природу конвенцій та рекомендацій?
2. Норми міжнародного трудового права є складовими елементами системи міжнародного права чи національного трудового права?
3. Назвіть особливості міжнародно-правового регулювання праці?
4. Назвіть акти Ради Європи та Європейського Союзу, які встановлюють міжнародні соціальні стандарти у сфері праці?
5. Визначте, які акти видаються Європейським Союзом?

Література:

Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу: Монографія. Відп. ред. Н.М. Хуторян. Київ, 2008. 304 с.

Грекова М. Визначення поняття та ознак міжнародних трудових стандартів. *Право України*. 2008 № 4. С.50-53.

Грекова М. Поняття та зміст міжнародно-правового регулювання відносин у сфері праці. *Юридична Україна* 2012. №11. С. 110-114.

Дей М. Реалізація трудових прав працівниками-мігрантами в Україні: деякі проблеми. *Право України*. 2006 № 8. С.48-51.

Довгерт А. С. Правове регулювання міжнародних трудових відносин : навч. посіб. Київ : НМК ВО, 1992. 248с.

Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Право України*. 2004. № 11. С.140-142.

Заржицький О., Сидоренко О., Башмаков В. Правове регулювання працевлаштування іноземних громадян в Україні. *Право України*. 1997. №2. С.55-57.

Козін С.М. Міжнародний захист як вид захисту трудових прав мігрантів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. Том 2. С. 42-46. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/9.pdf>

Костюк В. Міжнародні акти як джерело трудового права. *Право України*. 1999. №11. С.97-100.

Кончар П. Європейська соціальна хартія – один із двох основних інструментів захисту прав людини в Європі. *Право України*. 2010. № 10. С.119-127.

Кузьменко В.В. Особливості судових прецедентів міжнародних судів як джерела трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. Том 2. С. 47-52 <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/10.pdf>

Лавринович О. Європейська конвенція з прав людини – надійний дороговказ гуманістичного розвитку України. *Право України*. 2010. № 10. С.43-47.

Льошенко О. Імплементация Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в національну правову систему України. *Право України*. 2009 № 6. Ст.76-79.

Федияк Г. С., Феденяк Л.С. Міжнародне приватне право. Підручник. Київ: Атіка, 2005. 544с.

Феденяк Г., Феденяк Л. Відшкодування шкоди працівникові за нормами міжнародних угод України. *Право України*. 1997. №3. Ст.58-62.

Феденяк Г. Регулювання працевлаштування та соціального захисту громадян України за кордоном. *Право України*. 1998. №2. Ст.64-65.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

Конвенція МОП №105 Про скасування примусової праці. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013

Конвенція МОП №2 Про безробіття. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_143

Конвенція МОП №158 Про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005

Конвенція МОП №29 Про примусову або обов'язкову працю. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136

Конвенція МОП №111 Про дискримінацію в галузі праці й занять. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161

Конвенція МОП N 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005#Text

Європейська соціальна хартія (переглянута). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062
Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Загальна декларація прав людини. Схвалена Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про працевлаштування і соціальний захист громадян 14 січня 1993 р. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1994. №8. С. 23. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_159

Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про взаємне працевлаштування громадян від 28 березня 1995 року. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1997. №1. С.27. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_021

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне працевлаштування працівників від 16 лютого 1994 р. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1994. №9-10. С. 30. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_026

Угода про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_012

Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща „Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах : постанова ВР України від 4 лютого 1994 року №3941-12. Відомості Верховної Ради України 1994. №23. С.174.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейськими Співтовариствами з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 березня 2004 року №1629-4. Відомості Верховної Ради України. 2004. №29. Ст.367. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

До використання:

ООН <https://www.undp.org/> <https://www.undp.org/uk/ukraine>

МОП <https://www.ilo.org/uk/about-ilo>

Рада Європи <https://www.coe.int/web/portal/home> <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>

ЄС https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk

Європейський суд з прав людини. <https://www.echr.coe.int/hudoc-database-ukr>
[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22sort%22:\[%22kupdate%20Descending%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22sort%22:[%22kupdate%20Descending%22],[%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

Практика ЄСПЛ. Український аспект. <https://www.echr.com.ua/rishennia-espl/>

Мінюст <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>

Тема № 6. Забезпечення зайнятості та працевлаштування.

Із прийняттям нового Закону України «Про зайнятість населення» та Закону України «Про професійний розвиток працівників» питання працевлаштування навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації виходить на новий рівень. Таким чином, використовуючи новоприйняті законодавчі акти, студентам слід дослідити державні гарантії права вибору зайнятості в Україні; провести порівняльний аналіз понять «працевлаштування» та «зайнятості»; встановити правові форми працевлаштування.

Окрему увагу слід приділити відносинам, які виникають при працевлаштуванні між особою, яка бажає вступити у трудові правовідносини, роботодавцем і державною службою зайнятості. Аналізуючи Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від безробіття», необхідно визначити види соціальних допомог та послуг, які надаються особам, що втратили роботу. Разом з тим, встановити права та обов'язки державної служби зайнятості.

Використовуючи вище згадані Закони України та КЗпП України слід провести порівняльний аналіз правового становища безробітного із Конвенцією МОП № 122 «Про політику в галузі зайнятості».

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття зайнятості та її види. Працевлаштування та його правові форми.
2. Право на зайнятість. Категорії зайнятого населення.
3. Державні гарантії у сфері зайнятості населення.

4. Додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню їх суть. Категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
5. Державна політика у сфері зайнятості населення. Заходи сприяння зайнятості населення.
6. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.
7. Соціальний діалог на ринку праці. Масове вивільнення працівників з ініціативи роботодавця.
8. Поняття безробітного, статус зареєстрованого безробітного. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних.
9. Порядок реєстрації громадян як безробітних.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: зайнятість, працевлаштування, безробітний, масове вивільнення працівників, підходяща робота, державна служба зайнятості.

Практичні завдання:

1. Порівняти правовий статус безробітного і непрацевлаштуваного.
2. Скласти схему взаємодії державної служби зайнятості з безробітним та підприємствами, установами, організаціями.

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою поняття: «зайнятість», «працевлаштування»?
2. Які категорії осіб можуть бути визнані безробітними?
3. Які соціальні виплати та соціальні послуги надаються безробітним?
4. Визначте правові форми працевлаштування?
5. Які категорії зайнятого населення встановлює законодавство?

Література:

- Бойченко Г. Пільги, що надаються працівникам, які поєднують роботу з навчанням. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 76-79.
- Василенко П., Федоренко В. Зайнятість та соціальний захист населення від безробіття. У запитаннях і відповідях. Київ, 2011. 221с.
- Волинець В.В., Занфірова Т.А., Іншин М.І Теоретичні та практичні проблеми реформування національного законодавства у сфері зайнятості населення: Навчальний посібник. Харків : Промарт, 2019. 408с.
- Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.
- Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.
- Гусаров О.С. Проблеми правового регулювання нетипових видів зайнятості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 3. С 50-55. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/8.pdf>
- Про право на працю, звільнення, безробіття: поради юриста. За ред. проф. П.Д. Пилипенка. К.: ІнЮре, 2009. 48 с.
- Процевський О. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття? *Право України*. 2016. №3. С.213-220.
- Про захист у судовому порядку права на працю. *Право України*. 2018. №2. С. 257-258.
- Чанишева Г.І. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.
- Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.
- Шабанов Р.І. Еволюція ідеї про свободу праці і заборону примусової праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 82-87. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/16.pdf>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про зайнятість населення: Закон України від 05.07. 2012 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Генеральна Угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки : Укладена між КМУ і Федерацією Професійних Спілок України від 14.05.2019.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19>

Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Затверджене постановою КМУ від 20.03.2013.-№175. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF>

Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 р. № 207.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF>

Про затвердження Порядку організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 175
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 446 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-%D0%BF#Text>

До використання:

Конфедерація роботодавців України https://employers.org.ua/page_2.htm

Національна трисороння соціально-економічна рада <https://ntser.gov.ua/profspilky/>

Тема № 7. Колективні договори та угоди.

У сучасний період в Україні відбуваються процеси, які можна визначити як формування колективного трудового права. Кризовий стан економіки загострив потребу суспільства досягти соціального балансу між найманими працівниками та роботодавцями і державою. Узгодження соціально-економічних інтересів між вказаними суб'єктами, утворює цілу систему суспільних відносин – відносини соціального партнерства, які пронизують соціально-економічні відносини від національного рівня до конкретного роботодавця.

Таким чином, слід визначити зміст поняття соціальне партнерство. Аналізуючи Закон України "Про колективні договори і угоди" слід розкрити різницю між колективним договором та колективними угодами, які укладаються на національному, галузевому та регіональному рівнях, встановити їх сторони.

Вивчаючи зміст і порядок укладення колективного договору, угоди, слід звернутись до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». Звертаючись до інших галузей права, слід встановити види, суб'єктів та порядок притягнення до відповідальності за невиконання зобов'язань визначених у колективному договорі, угоді.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття колективного договору, угоди. Види колективних угод та їх характеристика.
2. Сторони колективного договору, угоди.
3. Порядок укладання колективного договору, угоди та строки їх дії.
4. Зміст і структура колективного договору, угоди.
5. Колективні переговори. Порядок вирішення розбіжностей, що виникають під час ведення колективних переговорів.
6. Відповідальність за порушення колективного договору.
7. Загальна характеристика Закону України "Про колективні договори і угоди".

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: колективний договір, угода, сторони колективного договору, зміст колективного договору, примирні процедури при вирішенні спорів.

Практичні завдання:

- 1). Визначіть дію колективного договору у просторі, часі та за колом осіб.
- 2). Зазначте органи, які беруть участь у примирних процедурах при вирішенні колективних трудових спорів.

Контрольні питання:

1. З якою метою проводиться підвідомна реєстрація колективних договорів і угод?
2. Чи може роботодавець – фізична особа укласти колективний договір?
3. Чи може юридична або фізична особа представляти інтереси найманих працівників або роботодавця у колективних переговорах при укладенні колективних договорів, угод?
4. Хто здійснює контроль за виконанням колективного договору?
5. Що таке «соціальне партнерство»? Які його особливості?

Література:

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Іншин М.І. Соціальна безпека окремих категорій працівників. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. Том 2. С. 31-36.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/7.pdf>

Клименчук Н. До питання про зміст галузевих угод. *Право України*. 2009. № 12. С.196-201.

Комарницький В. Генеральна угода – основа соціального партнерства в Україні. *Юридична Україна*. 2011. №7. С. 33-36.

Мельничук Н. Сторони колективного договору. *Право України*. 2010 № 7. Ст.107-113.

Мельничук О. Розвиток вчень про колективні договори та угоди. *Юридична Україна*. 2010. №5. С. 63-67.

Пікалюк С. Теоретико - правові основи соціального партнерства. *Юридична Україна*. 2009. №11-12. С. 196-199.

Рим О.М. Колективні трудові права як принцип трудового права Європейського Союзу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. №5. С.43-46.

Соцький А.М. Суб'єкти колективних трудових правовідносин: правова характеристика. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 3. С.54-58
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/13.pdf>

Трунова Г.А. Уповноважені трудовим колективом органи як суб'єкти соціального партнерства. *Право України*. 2007 № 9. С.50-52.

Трунова Г.А. Колективні угоди – акти соціального партнерства. *Юридична Україна*. 2007. №10. С. 51-57.

Чанишева А. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010р. № 2862-VI.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>

Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023 № 2937-IX.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема № 8. Трудовий договір.

Кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Право на працю конкретно реалізується шляхом укладення трудового договору на підприємстві, установі, організації або з фізичною особою. Отже, трудовий договір є основною, базовою формою виникнення трудових правовідносин.

Таким чином, досліджуючи дану тему слід приділити увагу поняттю, ознакам трудового договору, адже на їх підставі можливе відмежування трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів. Порівнюючи класифікацію трудових договорів, яка подається КЗпП України та в науці трудового права, слід встановити особливості кожного виду трудового договору.

Розглядаючи зміст і форму трудового договору, необхідно встановити обов'язкові і додаткові умови його укладення та проаналізувати зміст терміну «фактичний допуск працівника до роботи».

Вивчаючи порядок укладення трудового договору в усній і письмовій формах, окрему увагу слід приділити підставам та порядку зміни і припинення трудового договору. Визначити різницю між припиненням та розірванням трудового договору.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та значення трудового договору. Відмінність трудового договору від цивільно-правових договорів.
2. Види трудових договорів. Особливості контракту, як особливої форми трудового договору.
3. Зміст і форма трудового договору.
4. Загальний порядок укладення трудового договору.
5. Зміна умов трудового договору: форми та порядок здійснення.
6. Припинення дії трудового договору: підстави та порядок здійснення.
7. Правове регулювання відсторонення працівника від роботи.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудовий договір, контракт, заступництво, сумісництво, суміщення, звільнення, переведення, переміщення, припинення трудового договору (контракту).

Контрольні питання:

1. Кого потрібно розуміти під терміном «роботодавець»?
2. За якими ознаками можна відмежувати трудовий договір від суміжних цивільно-правових договорів?
3. Який порядок проведення атестації працівника?
4. Що таке «зміна істотних умов праці»? Який порядок проведення зміни істотних умов праці?
5. Хто може виступати третіми особами при розірванні трудового договору?

6. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Столяри Семенко і Карпенко були запрошені директором школи для виконання робіт по ремонту даху будівлі школи. З ними була укладена трудова угода за якою вони зобов'язувались змінити протягом двох місяців весь дах, працюючи у вечірню пору з 16 до 22 години, а дирекція повинна виплачувати їм щомісячно заробітну плату в розмірі місячної тарифної ставки столяра. Після закінчення роботи Семенко і Карпенко вимагали виплатити відшкодування за невикористану відпустку, а Карпенко, крім того, оплатити йому лікарняний листок.

Чи є законні вимоги громадян? Який договір між ними було укладено?

Задача №2 Оператора Крикуна П.М. було переведено на іншу роботу у зв'язку з простоєм на два місяці на тому ж підприємстві. Крикун П.М. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника, і що на такий строк адміністрація немає права переводити. За відмову від виконання нової роботи Крикуну П.М. була оголошена догана.

Чи правомочні дії адміністрації? Свою відповідь підтвердить посиланнями на необхідні статті КЗпП України.

Задача №3. На одному з підприємств Львова в колективному договорі на 2005 р. були записані такі положення: 1. У випадках різкого погіршення фінансового стану заводу і скорочення чисельності працюючих на виробництві не допускаються понаднормові роботи окрім робіт, пов'язаних з виробничою необхідністю; 2. Після 8 годин, відпрацьованих з початку зміни, працівник виконує роботу на умовах добровільності; 3. Член комітету профспілки не може бути поданий на звільнення в зв'язку із скороченням штатів чисельності, переведений з одного робочого місця на інше або з одного підрозділу в інший крім як за згодою профкому.

Дайте юридичний аналіз цих положень. Чи правомірні вони?

Задача №4. До адміністрації Львівського заводу фрезерних верстатів звернулися з заявою про укладення трудового договору дружина військовослужбовця строкової служби Лепех і син інженера цього заводу Салій. Враховуючи, що ці дві заяви поступили на одне вакантне місце, адміністрація погодилась укласти договір з сином працівника заводу. При цьому вона посилалась на те, що згідно умов колективного договору дітям і членам сімей працівників заводу надається першочергове право поступати "на вакантні" місця. Вважаючи, що її права

порушені, дружина військовослужбовця звернулася із скаргою до прокурора району.

Чи підлягає скарга задоволенню?

Задача №5. 10 червня у відділ кадрів хлібозаводу звернулись столярі Прокопенко і Тур з проханням прийняти їх на роботу. Наказ про зарахування обох робітників на роботу був підписаний лише 13 червня. Фактично Прокопенко приступив до роботи 11 червня на прохання майстра; а Тур почав працювати з 15 червня через домашні обставини.

З якого моменту виникли у Прокопенка і Тура трудові правовідносини?

Задача №6. У зв'язку з перепрофілюванням цеху №5 швейної фабрики без погодження з профспілковим комітетом було скорочено п'ять працівників за п.1 ст. 40 КЗпП України. Серед звільнених були швеї Усенко О.О., мати дитини-інваліда, Гардаш Н.С., у якої двоє малолітніх дітей, Кицько І.М. у віці 53 роки і два слюсари-ремонтники: Кривенко В.Ф., інвалід II групи і Нечай В.О. у віці 58 років.

Всі вони звернулися до юридичної консультації з такими запитаннями:

1. Чи правомірно вони були звільнені?

2. Чи передбачає закон будь-які компенсації при такому звільненні і хто їх виплачує?

Задача №7. Зубного техника Зоркіну М.О. було звільнено за п.5 ст. 40 КЗпП України у зв'язку із захворюванням тривалістю більше 4-х місяців. Її посада не була заміщена, обов'язки тимчасово розподілили між іншими техніками.

Чи правомірне звільнення?

Література:

Андрушко А., Андрушко А.В. Огляд судової практики вирішення трудових спорів при звільненні працівників за п.1 ст.40 КЗпП України. *Право України*. 2007 № 11. С.95-98.

Балюк М., Гончарова Г. Зміни в організації виробництва і праці та соціальне партнерство. *Право України*. 1996. №11. С.33-37.

Бару М. Виконання зобов'язань за трудовим договором. *Право України*. 1995. №8. С.31-34.

Беркута Н. Види трудових договорів та їх регулювання у законодавстві про працю. *Право України*. 2006 № 12. С.59-61.

Вороніна Л. Сфера і порядок застосування контракту як особливої форми трудового договору. *Право України*. 1994. №11-12. С.32-34.

Гетьманцева Н.Д, Ірина І. Про деякі аспекти змісту трудового договору. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №2. С.101-105.

Гончарова Г. С. Проблеми правового регулювання кваліфікаційних вимог до працівників при прийнятті на роботу. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 15–23. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14277/1/Goncharova_Yushko_15-23.pdf

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Данилюк О. Зміна умов трудового договору: порівняльний аналіз законодавства України та Російської Федерації. *Право України*. 2004 № 9. С.120-123.

Дріжчана С. Відмова у прийнятті на роботу: проблеми й пропозиції. *Право України*. 1991. №6. С.34-38.

Дума О. О. Колізії, що виникають під час звільнення за п. 6 ст. 40 КЗпП України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2018. Вип. 49, т. 1. С. 214–217. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16160/1/Duma_214-217.pdf

Журавель О. Д. Правове регулювання звільнення працівників за вчинення аморального проступку: історичний підхід. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 223–227. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11434/1/Guravel_223-227.pdf

Зеленський В.М. Припинення трудових відносин за угодою сторін: доцільність письмового оформлення згоди. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 1. С.96-100. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/1/19.pdf>

- Іншин М. Трудовий договір крізь призму сьогодення: сутність, значення, особливості. *Право України*. 2012 № 9 С. 192-196.
- Козуб І., Довгань В. Умови праці і умови трудового договору: розмежування понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №3. С.39-42.
- Конопельцева О. О. Щодо співвідношення понять «припинення трудового договору», «розірвання трудового договору» та «звільнення». *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 54–59. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15598/1/Konopelceva_54-59.pdf
- Конопельцева О. О. Юридичнозначимі критерії для визначення переліку підстав припинення трудового контракту. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. За заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 2, § 2.2. С. 74–108. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19993/1/Konopeltseva_74-108.pdf
- Кохан Н. В. Актуальні проблеми впровадження гарантій, що забезпечують виникнення трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2011. №10. С. 55-60.
- Кохан Н. В. Правові проблеми реалізації гарантій, що забезпечують зміну трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2012. №6. С. 62-66.
- Кохан Н.В. Гарантії трудових прав працівників та шляхи їх удосконалення: автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. Одеса, 2008. 20 с.
- Кравцов Д. М. Підстави розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця у разі порушення працівником своїх трудових обов'язків за проектом Трудового кодексу України. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 55–62. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14205/1/Kravtsov_55-62.pdf
- Лазор Н. Відмежування трудового договору від цивільних договорів. *Право України*. 1997. №12. С.85-86.
- Лазор В В. Щодо відмітних ознак трудового договору. *Право України*. 1999. №11. С.80-82.
- Луценко А. Правове регулювання контрактної форми трудового договору: деякі проблеми і шляхи їх вирішення. *Право України*. 1999. №7. С.44-46.
- Луценко О. Є. Підстави припинення трудового контракту в системі підстав припинення трудового договору: значення, місце та специфіка. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 2, § 2.1. С. 46–74. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19992/1/Lutsenko_46-74.pdf
- Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна* 2012. №5. С. 69-73.
- Прокопенко В. Розмежування підстав припинення трудового договору за угодою сторін від звільнення з ініціативи працівника. *Право України*. 1997. №3. С.30-33.
- Радіонова-Водяницька В. О. До питання принципів організації та правового регулювання атестації працівників. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 60–65. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15599/1/Radionova-Vodyanytska_60-65.pdf
- Реус О. Особливості укладення трудового договору з неповнолітніми. *Право України*. 1998. №9. С.69-71.
- Реалізація норм трудового права: проблеми теорії та практики: монографія. Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова, Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін.; за ред. Я. В. Сімутіної. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 276 с.
- Сільченко С. О. Строковий трудовий договір : сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 12. С. 51-54.
- Соловійова Л. Роботодавець: термінологічні та правові аспекти. *Право України*. 2002 № 3. С.76-81.
- Тангиян О.О. Юридичні гарантії “еквівалентного захисту”, для працівників, які працюють за строковими трудовими договорами. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. Том 2. С.65-71. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/13.pdf>

Трудовий контракт – спеціальний вид трудового договору. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискус. За заг.ред. О.М.Ярошенко. 2023. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19990/1/Yaroshenko_8-32.pdf

Хусточкін О. Контракт у трудовому праві України (законодавство і практика його застосування). *Право України*. 1995. №5-6. С.17-20.

Чанишева Г. Значення правильного оформлення трудового договору. *Право України*. 1992. №7. С.36-43.

Щербина В. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: порівняльно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 145-149.

Цесарський Ф. А. Підстави і порядок розірвання трудового договору із керівником підприємства, установи, організації: шляхи вдосконалення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 7–12. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15597/1/Tsesarsky_7-12.pdf

Юшко А. Переведення чи зміна істотних умов праці? *Право України*. 1998. №5. С.68-73.

Ярошенко О. М. Зміст як визначальний чинник, зумовлюючий особливе місце трудового контракту в системі трудових договорів. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 1, § 1.1. С. 8–32. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19990/1/Yaroshenko_8-32.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Конвенція МОП N 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005#Text

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. / В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Класифікатор професій ДК 003:2010: Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. . https://hrliga.com/docs/327_KP.htm

Про трудові книжки працівників: Постанова КМУ від 27.04.1993.- №301. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-93-%D0%BF>

Про упорядкування застосування контрактної форми трудового договору: постанова КМУ від 19.03.94.- № 170. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-94-%D0%BF>

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. N 337. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>

Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників : Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29.07.93 N 58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93>

Про умови праці тимчасових робітників і службовців : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 311-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74>

Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 310-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-74>

Список сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про порядок оплати тимчасового заступництва: Роз'яснення Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.12.1965 № 30/39. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0030400-65>

Положення про умови праці надомників : Постанова Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981р. № 275/17-99.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81>

Форма трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядок реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою : Наказ Мін. Праці та соціальної політики від 08.06.2001р. №260. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01>

• Гарантії працівників у разі ліквідації або реорганізації підприємства, установи, організації : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 25.01.2011 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0017323-11>

• Порядок розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 01.02.2011 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-11>

• Статус фізичної особи - підприємця: проблеми застосування законодавства : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14.01.2011 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>

• Щодо виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 19.04.2011 р. N 126/06/186-11.
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0126772-11#o10>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Тема № 9. Правове регулювання робочого часу.

Конкретна тривалість виконуваної працівником роботи вимірюється його робочим часом. На законодавчому рівні поняття робочого часу не закріплено, а в юридичній літературі є різні його визначення. Тому доцільно підкреслити, що правовому регулюванню підлягає лише той час, коли працівник виконує відповідну роботу.

Правове регулювання робочого часу має на меті, з одного боку, забезпечити виконання працівником необхідної міри праці, а з іншого – забезпечити охорону праці й право працівника на відпочинок.

Таким чином, вивчаючи дану тему необхідно зосередити увагу на нормативах робочого часу та ознаках, які відрізняють один вид робочого часу від іншого.

Достатню увагу слід приділити досліджуючи загальні і спеціальні режими робочого часу. Необхідно визначити особливості, що притаманні кожному режиму, і які надають змогу відмежувати один режим від іншого.

Вивчаючи питання надурочних робіт, необхідно встановити порядок залучення до них. Також, необхідно визначити порядок здійснення обліку робочого часу на підприємствах, установах, організаціях.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття робочого часу і значення його правового регулювання.
2. Види робочого часу та їх характеристика.
3. Правова відмінність скороченого та неповного робочого часу.
4. Надурочні роботи та порядок залучення до них.
5. Загальні режими робочого часу. Їх характеристика.
6. Спеціальні режими робочого часу. Їх характеристика.
7. Облік робочого часу і порядок його встановлення відповідно до законодавства.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: робочий час, облік робочого часу, види робочого часу, режими робочого часу, надурочні роботи.

Практичні завдання:

1. Схематизуйте режими робочого часу.

2. Розгляньте такі задачі:

Задача №1 У юридичний відділ концерну «Електрон» звернулись за роз'ясненням, які потрібні їм документи для поступлення на роботу: підліток 16 років, який закінчив 9 класів загальноосвітньої школи, офіцер, звільнений у запас із Збройних Сил, молодий спеціаліст, скерований на роботу на посаду інженера після закінчення Львівського політехнічного інституту. Всі вони раніше не працювали.

Дайте роз'яснення. Який порядок прийому на роботу і оформлення трудової книжки.

Задача №2. До адміністрації ВО «Ювеліпром» звернулися працівники – інженер Полозов, прибиральниця Іваненко, яка має двоє дітей до 8 років; завідуючий складом Петрів – інвалід III групи - які вимагали перевести їх на роботу з неповним робочим часом.

Як повинна поступити адміністрація?

Дайте роз'яснення про правовий режим неповного робочого часу. Чим відрізняється неповний робочий час від скороченого?

Задача №3. Бухгалтер Романенко звернулася із скаргою в профком на те, що адміністрація надала їй тільки половину учбової відпустки для здачі сесії у вузі. Таке рішення адміністрація мотивувала тим, що Романенко працює на умовах неповного робочого часу, а тому не має права на повну учбову відпустку. Романенко просила пояснити, чи правильно у відділі кадрів в трудову книжку їй було зроблено запис про роботу з неповним робочим часом і як це вплине на тривалість її трудового стажу, а також на тривалість річної відпустки.

Підготуйте відповідь на звернення Романенко.

Задача №4. Начальник дільниці Будкевич звернувся із скаргою в профком на те, що адміністрація зобов'язала його з'являтися на роботу за 30 хв. до початку зміни для організації робіт на дільниці, нерідко йому приходилося залишатися після зміни, мають місце виклики в нічну зміну, а також у вихідні та святкові дні для усунення виробничих недоліків. За це заробітної плати він не отримує. Керівник підприємства в додатковій оплаті відмовив, оскільки Будкевич - робітник з ненормованим робочим днем, та що він отримує додаткову відпустку.

Чи правильно поступив директор?

Як визначити, чи підлягає Будкевич до категорії робітників з ненормованим робочим днем?

Чи відповідає трудовий режим Будкевича трудовому законодавству?

Чи підлягає компенсації, переробка робочого часу Будкевичем?

Задача №5. Старший майстер Єфіменко А.В. працював у ВТК вісім років і був звільнений з роботи за прогул (за відсутність на роботі весь робочий день у зв'язку з покупкою магнітофона). Не погоджуючись із звільненням, Єфіменко А.В. звернувся до суду з проханням поновити його на роботі, оскільки це перший прогул за весь час роботи, і що він звільнений без попередньої згоди профкому. Обґрунтуйте відповідь, пославшись на необхідні норми права.

Контрольні питання:

1. За якими критеріями можна розмежувати скорочений та неповний робочий час?

2. Для яких категорій працівників можна встановити ненормований робочий час?

3. Виділяють які елементи гнучкого графіку роботи?

4. Які на вашу думку, найоптимальніші періоди обліку робочого часу?

5. Чи можна надурочні роботи вважати примусовою працею?

Література:

Авескулов В.Д. Правове регулювання ненормованого робочого часу. *Форум права*. 2016. № 14. С.5-10. file:///C:/Users/Admin/Downloads/FP_index.htm_2016_4_3.pdf

Венедиктова В. Регулювання ненормованого робочого часу в умовах ринкової економіки. *Право України*. 1999. №7. С.104-106.

Гафич О.І. Сутність та ознаки гнучкого режиму робочого часу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 3. С. 44-49. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/7.pdf>

Дрозд О.Ю. Сутність і зміст дистанційної роботи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 2. С. 47-54. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/2/8.pdf>

Костюк В.Л., Яцкевич І.І. Принципи новітньої концепції правового регулювання робочого часу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Том 4. С.42-51. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/185629-412680-1-SM.pdf>

Левченко Н.І. Правове регулювання робочого часу: європейський досвід. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №14. С.141-146. http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/levchenko_14.pdf

Малишевська З. Класифікація режиму робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Пилипенко А.А., Михалко Ю.Р., Жаров О.А. Правове регулювання робочого часу в Україні і за кордоном. *Молодий вчений. Юридичні науки*. листопад 2017. №11(51). С.979-983. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/237.pdf>

Проценко О. Нормативи і тривалість робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Сільченко С., Сербіна Д. Дистанційна праця: сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. Ст. 93-99. https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18808/1/Silchenko_93-99.pdf

Таможанський О.В. Особливості правового регулювання дистанційної роботи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 3. С. 59-63. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/14.pdf>

Чанишева А. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Юзько Т.М. Робочий час і час відпочинку як невід'ємна категорія права людини на життя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 102-104. http://lsey.org.ua/6_2015/29.pdf

Поняття гнучкого режиму робочого часу, особливості застосування. Методичний матеріал ВША. Від 19.01. 2024р. <https://www.hsa.org.ua/blog/poniattia-gnuckogo-rezimu-robocogo-casu-osoblivosti-zastosuvannia>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку застосування Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 23.03.2001 №122. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0304-01#Text>

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо встановлення гнучкого режиму робочого часу : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 04.10.2006 № 359 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359203-06#Text>

Положення про порядок і умови застосування (гнучкого) змінного графіка роботи для жінок, що мають дітей : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 06.06.1984 N 170/10-101.

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Рекомендації про порядок надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 10.10.1997р. №7.

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007203-97#Text>

Положення про вахтовий метод організації робіт на підприємствах, в установах, і організаціях, що належать до сфери управління Державного агентства України з управління зоною відчуження : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.07.2017 №275. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0994-17>

Про чергування на підприємствах і в установах : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від від 02.04.2010 № 89/13/116-10. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0089203-10#Text>

Про розрахунок норми тривалості робочого часу на 2024 рік. https://7eminar.ua/events/3452?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwsoe5BhDiARIsAOXVoUsBHtxdpHb1a3HmECikPA1-Uh6YXD1j9 b CZ8QLKIOJ3K0Fp7KNowaAqVXEALw wcb

Тема № 10. Правове регулювання часу відпочинку.

У трудовому праві право працівника на відпочинок тісно пов'язане із обмеженням тривалості робочого часу. Дана гарантія закріплюється статтею 44 Конституції України: «Кожен, хто працює має право на відпочинок». Отже, у законодавстві встановлюються мінімальні державні стандарти і гарантії щодо забезпечення права працівника на відпочинок.

Це право забезпечується наданням обідньої перерви, щоденного та щотижневого відпочинку, через вихідні, святкові та неробочі дні. Вивчаючи дану тему, необхідно визначити порядок встановлення таких видів відпочинку та правові гарантії забезпечення надання кожного виду відпочинку зокрема.

Окрему увагу слід приділити відпусткам та її видам, які передбачені у Законі України «Про відпустки» від 15.11.1996р. Необхідно визначити гарантії, якими забезпечується дане право та встановити порядок надання відпусток.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, види часу відпочинку. Значення правового регулювання часу відпочинку.
2. Загальна характеристика обідньої перерви, щоденного відпочинку, щотижневого відпочинку, вихідні, святкові та неробочі дні.
3. Щорічні відпустки: поняття, значення та їх види.
4. Право працівника на відпустку і гарантії його реалізації.
5. Щорічна основна відпустка і порядок її надання.
6. Види додаткових відпусток та їх правове регулювання.
7. Відпустки без збереження заробітної плати і порядок їх надання.

Термінологічне завдання. Засвоїти такі поняття: час відпочинку, відпустка, щорічна відпустка, додаткова відпустка, подовжені відпустки, соціальна відпустка, творча відпустка, вихідні, святкові і неробочі дні.

Практичне завдання.

1. Схематизуйте відповідно до ЗУ “Про відпустки” види відпусток.
2. Визначте в чому різниця між поняттями вихідні, святкові та неробочі дні.
3. Письмово складіть позовну заяву про надання щорічної відпустки.

4. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Група робітниць виконкому міської ради звернулась до юрисконсульта з питанням про те, чи поширюється ст. 19 ЗУ "Про відпуски" на жінок, які працюють на посадах державних службовців та мають двох і більше дітей віком до 15 років.

Якою повинна бути відповідь юрисконсульта.

Задача №2. Сорокін працював пекарем у малому підприємстві "Юлія". Проробивши рік, він вимагав надання відпустки, однак адміністрація підприємства йому в цьому відмовила, пославшись на те, що у них приватне підприємство, а відпустка надається тільки на державних підприємствах.

Чи правомірна відмова адміністрації?

Хто має право на відпустку і в якому порядку вона надається?

Задача №3. Трегуб був прийнятий на автотранспортне підприємство шофером легкової автомашини. Наказом по АТП він був переміщений для роботи на автобусі. За відмову від виконання наказу директор АТП перевів Трегуба строком на три місяці на роботу вантажником.

Дайте висновок щодо правомірності дій директора.

Задача №4. При прийнятті на роботу від Фоменка і Вівчаренка відповідно на посади конструктора і технолога адміністрація ТОВ "Алан" вимагала такі документи: паспорт, трудову книжку, диплом про закінчення вузу, характеристику з попереднього місця роботи, довідку про стан здоров'я.

Чи правомірна вимога адміністрації про пред'явлення вказаними особами всіх перерахованих документів?

Як оформляється прийняття на роботу працівників?

Задача №5. У колективному договорі заводу було записано: "Інженерно-технічні працівники, помічники майстрів і слюсарі-наладники зобов'язані приходити на роботу за 30 хвилин до початку зміни і залишати роботу через 20 хвилин після зміни. У цей час готується обладнання і готуються завдання для робітників. Компенсація за зайво відпрацьований час надається у відповідності з чинним законодавством".

Чи законні подібні умови колективного договору?

Задача №6. При підготовці проекту колективного договору перед юристом підприємства було поставлено таке питання: який правовий механізм встановлення додаткової відпустки жінкам-працівницям підприємства по догляду за дитиною віком до 3-х років із збереженням 50% їх середнього заробітку? Чи втратять вони право на державну соціальну допомогу?

Ваша думка. Обґрунтуйте відповідь посилаючись на законодавство.

Задача №7. У зв'язку з незадовільним виконанням виробничого плану начальник цеху видав розпорядження про роботу у вихідні дні.

Чи порушені права працівників і норми трудового законодавства?

Якщо порушені, то чому?

Задача №8. Генеральний директор Одеського державного виробничого об'єднання "Автосервіс" вирішив укласти контракт з гр. Гринько про його роботу на посаді директора Біляєвського філіалу, яке входить до складу об'єднання. Рада трудового колективу заперечила проти такої кандидатури. Генеральний директор ВО поставив ряд запитань юрисконсульту.

Чи потрібно узгоджувати контракт з профкомом?

Чи має юридичне значення думка ради трудового колективу?

Чи може в цій ситуації бути підписаний контракт?

Задача №9. У колективному договорі акціонерного товариства були передбачені такі положення: 1) запровадити на підприємстві заводську пенсію працівникам підприємства - чоловікам, які досягли віку - 58 років, жінкам - 56 роки і мають трудовий стаж чоловіки - 28 років, жінки - 25 років; 2) пенсія виплачується у розмірі мінімальної пенсії за віком, установленій в Україні.

Дайте висновок про правомірність такої норми.

Контроль питання:

1. Яким чином компенсується робота у вихідні дні?

2. Назвіть святкові та неробочі дні, передбачені КЗпП України?

3. Як оплачується та надається відпустка особам, що працюють за сумісництвом?
4. У яких випадках робота на умовах неповного робочого часу впливає на тривалість відпустки?
5. Перерви для годування дитини – це періоди часу, які відносяться до робочого часу чи до часу відпочинку?

Література:

Гаращенко Л. Регулювання відпусток в конвенціях МОП та нормативних актах країн Європи. *Право України*. 1999. №10. С.90-94.

Дмитрієва К.І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством країн із розвиненою економікою. *Часопис Київського університету права*. 2013. №1. С.195-199.

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Chkup_2013_1_48.pdf

Зубковський В. Компенсація за невикористану відпустку. *Право України*. 1999. №2. С.103-105.

Попов С.В. Правове регулювання надання відпусток без збереження заробітної плати. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2014. №10-1. Том.2. С.7-9. http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc10-1/part_2/4.pdf

Хуторян Н. М. Проблеми правового регулювання відпусток у проекті Трудового кодексу України. *Право України*. 2009 № 3. С.35-40.

Хуторян Н.М. Удосконалення порядку надання відпусток у проекті трудового кодексу України. *Юридична Україна*. 2006. №1. С. 44-48.

Юзько Т.М. Робочий час і час відпочинку як невід’ємна категорія права людини на життя. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 6. С. 102-104. http://lsej.org.ua/6_2015/29.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р. <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>

Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-ІХ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон : Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.98 N 59. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>

Список виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від 17.11.1997 № 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF>

Умови, тривалість, порядку надання та оплати творчих відпусток : Постанова КМУ від 19.01.1998 № 45. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-98-%D0%BF>

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про роз’яснення деяких питань законодавства (щодо відпусток) : Лист Міністерство праці та соціальної політики України від 13.05.2010 р. N 140/13/116-10. <http://lviv.medprof.org.ua/lviv/socialno-ekonomichnii-zakhist/vidpustki/list-rozjasnennja-no-1401311610-vid-13052010r/>

Про відпустку по догляду за дитиною : Лист Міністерства соціальної політики від 16.05.2012 р. N 158/13/133-12. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v158-739-12#Text>

Щодо виплати компенсації за невикористану відпустку // від 27.03.2013р. № 321/13/84-13. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v321_739-13#Text

Щодо грошової компенсації працівникам за невикористані дні щорічної та додаткової відпусток : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 24.06. 2011р. №208/13/116-11 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0208739-11>

Додаткові посилання до теми: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/111440/page5/sps>

Тема № 11. Правове регулювання оплати праці.

Поняття оплати праці характеризують різні сторони одного і того ж суспільного явища. Для роботодавця оплата праці є платою за робочу силу і складає одну із основних статей витрат у собівартості товарів та послуг, що надаються. Для працівника – це основна частина його особистого доходу, засіб відтворення робочої сили і поліпшення рівня благополуччя самого працівника та його сім'ї.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід розкрити співвідношення понять оплата праці та заробітна плата, виділяючи ознаки останньої. Разом з тим, слід розглянути державний і договірний методи регулювання заробітної плати.

На основі статті 2 Закону України «Про оплату праці» слід розглянути структуру заробітної плати та її системи. Слід дослідити і розмежувати такі поняття як надбавки і доплати до заробітної плати.

Також слід приділити увагу формам і системам оплати праці та розмежувати складові елементи основної і додаткової оплати праці.

Окрему увагу слід приділити порядку виплаті заробітної плати та порядку і розмірам відрахувань із заробітної плати; визначити правове регулювання індексації заробітної плати.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та правові методи регулювання оплати праці. Система організації оплати праці.
2. Структура заробітної плати.
3. Надбавки і доплати до заробітної плати. Їх види.
4. Система оплати плати та її види: відрядна та погодинна система оплати праці.
5. Тарифна система оплати праці. Її елементи.
6. Форми оплати праці.
7. Мінімальна заробітна плата. Гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати.
8. Організація оплати праці на підприємствах.
9. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.
10. Порядок виплати заробітної плати. Індиксація заробітної плати.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: заробітна плата, тарифна система, система заробітної плати, доплата, гарантійні виплати, компенсація, індексація, середній заробіток, премія, винагорода, надбавка.

Практичні завдання:

1. Накресліть схему державних органів, які регулюють оплату праці.
2. Письмово складіть позовну заяву про стягнення заробітної плати при звільненні працівника.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Інженер Кінаш уклав трудовий договір з виробничим кооперативом для організації і керівництва поточними роботами по ремонту обладнання. Правлінням кооперативу йому був встановлений посадовий оклад у розмірі 4500 гривень. У травні, червні і липні місяцях, посилаючись на погані справи з фінансами кооператив видав Кінашу заробітну плату з розрахунку 2700 гривень на місяць. 1 серпня Кінаш звільнився за власним бажанням і пред'явив вимогу оплатити йому недодану суму 5400 гривень. Юрисконсульт

кооперативу пояснив Кінашу різницю між державним підприємством та кооперативом, який оплачує працю працівників у залежності від суми прибутку.

Як вирішити спір?

Задача №2. На Бердичівському державному машинобудівельному заводі власником була затверджена схема посадових окладів інженерно-технічних працівників, розмір яких відповідав економічно-фінансовим можливостям підприємства. Профком підприємства заявив адміністрації протест у зв'язку з тим, що посадові оклади деяких спеціалістів виявилися нижчими від встановлених галузевою тарифною угодою. Керівництво заводу відхилило вимогу профкому, посилаючись на те, що ставки і оклади тарифної угоди служать лише орієнтиром для підприємства і не є обов'язковими. Чи законні вимоги профкому? Чи допускає чинне законодавство випадки, коли рівень оплати праці на підприємстві може бути нижчим, ніж це передбачено галузевою тарифною угодою.

Задача №3. За штатним розкладом (схемою посадових окладів) оклад товарознавця на фабриці визначається «вилкою» від 19000 до 25000 гривень. Приймаючи на цю посаду Семківа, власник встановив йому посадовий оклад у розмірі 20000 гривень. Попрацювавши 6 місяців і довідавшись, що його посада може оплачуватися значно вище, Семків зажадав підвищення заробітної плати, посилаючись, зокрема, на те, що з роботою він справляється успішно, зауважень і дисциплінарних стягнень не має.

Чи можуть, змінюватися і в якому порядку посадові оклади?

Задача №4. Власник підприємства без погодження з профкомом видав наказ, який зобов'язав бухгалтерію у всіх випадках переоплатити при розрахунках з працівниками проводити відрахування незалежно від причин-переоплати і строків, коли вона була виявлена. Прокурор району опротестував наказ.

Чи законні дії керівника підприємства?

Задача №5. Слюсар 5 розряду Малашко, який працює черговим ремонтником в механічному цеху, 12 вересня запізнився на роботу без поважних причин на 15 хв. Наказом власника підприємства за порушення трудової дисципліни кваліфікація Малашко була знижена до III розряду. Вважаючи наказ незаконним, Малашко звернувся до тарифно-кваліфікаційної комісії з проханням поновити йому попередній розряд.

Чи законні дії керівництва підприємства?

Хто і в якому порядку може розглянути цей спір?

Задача №6. Прокопенко був звільнений з роботи за власним бажанням у зв'язку з виїздом на інше місце проживання. На неодноразові прохання Прокопенка провести з ним розрахунок, власник відповідав обіцянками, але розрахунку не провів, посилаючись, зокрема, на його заборгованість за проживання в гуртожитку. Приступивши до роботи на іншому підприємстві, Прокопенко звернувся до суду з проханням зобов'язати власника провести з ним розрахунок і виплатити середній заробіток за весь час затримки розрахунку.

Чи законні вимоги Прокопенко?

У якому порядку може бути стягнута заборгованість за проживання в гуртожитку?

Задача №7. Начальник верстаторемонтного цеху Рижко запросив на роботу слюсаря для виконання тимчасової роботи по налагодженню верстатів, а також водія автомашини за сумісництвом. Однак бухгалтерія відмовилась виплачувати їм заробітну плату, посилаючись на те, що начальник цеху не користується правом прийому-звільнення працівників. Згадані працівники звернулись до суду з позовом до начальника цеху про стягнення заробітної плати.

Чи підлягає позов задоволенню?

Контрольні питання:

1. В чому полягає відмінність заробітної плати від винагороди за цивільно-правовими договорами?
2. Назвіть елементи тарифної системи ?
3. Як утримуються обмеження із заробітної плати?
4. Який порядок здійснення індексації заробітної плати?
5. Яка різниця між доплатами і надбавками до заробітної плати?

Література:

Бурнягіна Ю. М. Поняття і юридична природа локального правового регулювання оплати праці. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 66–74. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15602/1/Burnyagina_66-74.pdf

Валецька О. Аналіз структури особливостей заробітної плати в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 107-110.

Гаєвая О.В. Окремі питання регулювання оплати праці за кордоном та в Україні. *Problems of Legality*. Summer. 2016. Адміністративне право. Фінансове право. Трудове право. С.103-111. <http://oaji.net/articles/2016/3229-1477295733.pdf>

Гетьманцева Г. Співвідношення централізованого і локального методів правового регулювання оплати праці. *Право України*. 1997. №12. С.66-68.

Копайгора І. Правове регулювання заробітної плати у соціалістичних кодексах про працю в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 5. С. 18-20.

Лаптії І. Оплата праці і заробітна плата: щодо питання термінології. *Право України*. 2005 № 7. С.81-84.

Лаптії І. Оплата праці як соціально-економічна та правова категорія. *Право України*. 2005 № 1. С.106-109.

Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку. *Право України*. 2008 № 2. С.64-69.

Сімутіна Я.В. Проблеми правового регулювання оплати праці з відхиленням від нормальних умов праці. *Юридична Україна*. 2005. №10. С. 44-50.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>

Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

Про внесення змін до Закону Української РСР "Про індексацію грошових доходів населення": Закон України від 25.04.1997 № 234/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234/97-%D0%B2%D1%80>

Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення : Постанова КМУ від 17 липня 2003 р. № 1078. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF>

Щодо строків виплати заробітної плати: Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 09.12.2010 р. N 912/13/155-10. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912203-10>

Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. N 244. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>

Порядок обчислення середньої заробітної плати: Затверджений Постановою КМУ від 8 лютого 1995 р. №100. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF>

Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.98 N 59. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text>

Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з

оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 30.08.2002 № 1298. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text>

Про гарантії і компенсації для працівників, які направляються для підвищення кваліфікації, підготовки, перепідготовки, навчання інших професій з відривом від виробництва : Постанова КМУ від 28.06.1997 № 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-97-%D0%BF>

Класифікатор професій ДК 003:2010 : Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. https://hrliga.com/docs/327_KP.htm

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників : Наказ Міністерства праці та соціальної політики Укаїни від 29.12.2004 N 336. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери // Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 197. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2013-%D0%BF>

Тема № 12. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.

Закріплений у правових нормах порядок поведінки учасників трудового процесу визначає поняття трудової дисципліни як правового інституту. Трудова дисципліна – багатоаспектне явище, а тому в галузевій літературі її розглядають як принцип галузі права; інститут трудового права; фактичну поведінку учасників правовідносин.

Рівень дотримання суб'єктами трудових правовідносин нормативно-правових актів, обов'язків, передбачених трудовим договором, визначають поняття трудової дисципліни як фактичної поведінки учасників трудових відносин. За їх недотримання для працівника наступає дисциплінарна відповідальність.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід зосередити свою увагу на сучасних методах забезпечення дисципліни праці, порядку регулювання внутрішнього трудового розпорядку на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності. Одночасно слід розглянути види, підстави та порядок застосування заохочень, як методу коригування поведінки працівника.

За невиконання чи неналежне виконання покладених зобов'язань на працівника, згідно КЗпП України, його можна притягнути до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, доцільно дослідити підстави, умови та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також підстави її дострокового зняття. Розмежувати суб'єктів загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Досліджуючи питання поняття дисциплінарного проступку, як підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності, необхідно склад дисциплінарного правопорушення відмежувати від інших правопорушень, які передбачені у цивільному, кримінальному, адміністративному праві.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, значення та правове регулювання дисципліни праці.
2. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Методи забезпечення дисципліни праці у сучасних умовах.
3. Поняття, підстави, види заохочень і порядок їх застосування.
4. Поняття дисциплінарного проступку. Відмежування від інших правопорушень.
5. Дисциплінарна відповідальність працівників та її види.
6. Підстави і умови дисциплінарної відповідальності.

7. Порядок накладання дисциплінарних стягнень.
8. Додаткові заходи впливу на порушників трудової дисципліни.
9. Спеціальна дисциплінарна відповідальність.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: трудова дисципліна, трудовий розпорядок, правила внутрішнього розпорядку, заохочення, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне стягнення, поняття дисциплінарного проступку.

Практичні завдання:

1. Наведіть приклади порушення трудової дисципліни у вашому закладі і дайте їм правову оцінку.

2. Схематизуйте за тяжкістю дисциплінарні стягнення загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Зварювальник Кліт систематично порушував трудову дисципліну, грубо поведився з товаришами по роботі. Розглянувши справу Кліта, трудовий колектив виніс рішення: «За неодноразове порушення трудової дисципліни, етичних норм поведінки поставити перед директором питання про звільнення Кліта з роботи».

Чи законне рішення трудового колективу?

Задача №2. На водія трамвая Карпова за дрібне хуліганство, скоєне після робочого дня у парку відпочинку, суд наклав арешт на 15 діб. Після відбуття покарання Карпов дізнався, що його звільнили з роботи за прогул по п.4ст- 40 КЗпП. Звільнення не було погоджено з профкомом.

Чи правильно був звільнений Карпов?

Задача №3. Тракторист сільськогосподарського підприємства Кунтій самовільно, без дозволу адміністрації використав трактор у власних інтересах для перевезення сіна. Під час цього рейсу Кунтій намагався проїхати по дорозі, на якій проводилися ремонтні роботи, внаслідок чого трактор перекинувся, був поламаний і простояв на ремонті 7 днів. Адміністрація підприємства стягнула з заробітної плати Кунтія вартість ремонтних робіт, пошкоджених деталей, пального, мастильних матеріалів. Таким чином, стягнена сума у розмірі 2200 гривень. Середня заробітна плата Кунтія 1800 гривень. Кунтій проти стягнення заперечував і звернувся до юрисконсульта за роз'ясненням про правомірність дій адміністрації.

Підготуйте юридичну консультацію по справі.

Задача №4. Перевіркою правової інспекції праці було виявлено, що в цеху №4 жінки залучались до роботи в шкідливих умовах праці, опікуну К. було відмовлено в наданні відпустки по догляду за дитиною, не ведеться облік неповнолітніх працівників, пенсіонерів без їх згоди залучають до надурочних робіт, замість спеціального одягу трьом працівникам видали компенсацію. Представники адміністрації цеху відповіли представникам правової інспекції, що з їх боку порушень немає. А як вважаєте Ви? Зробіть аналіз і при виявленні порушень пошліться на закон. Вкажіть, що саме порушено?

Задача № 5. Зубного техника Зоркіну М.О. було звільнено за п.5 ст. 40 КЗпП України у зв'язку із захворюванням, тривалістю більше 4-х місяців. Її посада не була заміщена, обов'язки тимчасово розподілили між іншими техніками. Медсестра Копиленко О.А. була в цей час звільнена у зв'язку із скороченням штату. Обидві працівниці звернулися з вимогою про виплату їм вихідної допомоги. Чи правомірні їх вимоги?

Задача №6. Токар Радіонов не виконав розпорядження майстра, який запропонував застосувати більш правильний спосіб обробки деталей, внаслідок чого поламав верстат. Радіонову оголосили догану за невиконання розпорядження майстра і запропонували йому відшкодувати вартість ремонту станка в сумі 2500 гривень, він звернувся до директора з

заявою, в якій вказував, що за одне порушення на нього накладено два стягнення і просив або зняти догану, або звільнити від відшкодування збитків.

Прокоментуйте ситуацію.

Задача №7. При затвердженні правил внутрішнього трудового розпорядку АТ "Ятрань" було запропоновано до переліку заходів дисциплінарних стягнень включити такі заходи: зауваження; попередження; догану; сувору догану; звільнення.

Чи правомірна така пропозиція?

У якому порядку затверджуються правила внутрішнього трудового розпорядку?

Задача №8. У повара столової Гордійчука П. перевірка вилучила із холодильника 50 кг зіпсованого м'яса за роздрібною ціною 200 гривень. Зіпсоване м'ясо було відправлено на корм свиням по ціні 150 гривень за кілограм.

Директор столової видав наказ про стягнення із заробітної плати повара 60 гривень. Чи правомірний наказ?

Задача №9. На речовому складі працювала бригада із семи працівників – один товарознавець, три старші комірники і три комірники. При плановій ревізії була виявлена недостача на суму одна тисяча гривень. Ніхто із членів бригади добровільно не погодився покрити недостачу. Адміністрація стягнула відшкодування із заробітної плати працівників у рівних долях, оскільки у них була колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Чи правомірні дії адміністрації?

Задача №10. При укладанні колективного договору профком РСУ-5 наполягав, щоб він містив зобов'язання власника щодо удосконалення форм оплати праці і поліпшення житлових умов працівників лише членів профспілки. Адміністрація РСУ-5 не погодилась із думкою профкому.

А як вирішені ці питання у законі?

Задача №11. Слюсар Войченко Г.М. мав статус безробітного півтора року з виплатою допомоги по безробіттю. Прийшовши отримувати допомогу по безробіттю в черговий раз, він отримав відмову в її виплаті на підставі невиконання ним обов'язку самостійно працевлаштуватись відповідно до рекомендацій служби зайнятості. Войченко Г.М. обурився і заявив, що він не зобов'язаний самостійно сприяти своєму працевлаштуванню, це обов'язок органів з працевлаштування.

Чи справедлива аргументація Войченко Г.М. і як ці питання вирішені в законі?

Задача №12. Через захаращеність складського приміщення завідуючий складом хлібозаводу Пінчук С.В. і директор заводу Хамлюк Г.А. були оштрафовані державною санітарною інспекцією. Директор заводу виніс Пінчуку С.В. догану. Пінчук С.В. звернувся до КТС зі скаргою, де зазначив, що дисциплінарне стягнення незаконне, оскільки він за захаращеність складу вже був оштрафований.

Яке рішення необхідно прийняти КТС? Свою думку обґрунтуйте посиланнями на закон.

Задача №13. Оператора Крикуна П.М. було переведено на іншу роботу у зв'язку з простоем на два місяці на тому ж підприємстві. Крикун П.М. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника, і що на такий строк адміністрація не має права переводити. За відмову від виконання нової роботи Крикуну П.М. було оголошено догану.

Чи правомочні дії адміністрації? Свою відповідь підтвердить посиланнями на необхідні статті КЗпП України.

Контрольні питання:

1. Які в сучасних умовах доцільно виділити методи забезпечення трудової дисципліни?

2. Що є правовою підставою юридичної відповідальності за трудовим правом? Який склад трудового правопорушення?
3. Розмежуйте поняття «трудова дисципліна», «дисципліна праці»?
4. Проаналізуйте, чи всі працівники, щодо яких діють статuti та положення про дисципліну, насправді є суб'єктами спеціальної дисциплінарної відповідальності?
5. Який порядок накладення дисциплінарного стягнення? Чи відрізняється порядок притягнення до загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності?

Література:

Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження. *Право України*. 2006 № 12. С.93-97.

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Дей М. Основні питання стимулювання трудової активності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 105-108.

Дубовий Т.С. Дисципліна праці як складовий елемент відповідальності сторін трудового договору. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. С. 43-52. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/8.pdf>

Капліна Г. Заохочувальні засоби правового регулювання оплати працівників в умовах ринкових перетворень. *Юридична Україна*. 2008. №7. С. 80-85.

Кожушко С.І. Трудова дисципліна у системі елементів трудових правовідносин. *Право України*. 2005 № 9. С.89-91.

Новосельська І. Питання визначення трудової відповідальності як виду юридичної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С.50-55.

Маляренко А. В. До питання упередженості як підстави дисциплінарної відповідальності суддів. *Право України*. 2012 № 1-2 С.414-420.

Машков К. Підстави застосування до працівників заохочень за трудові досягнення. *Право України*. 2007 № 11. С.35-40.

Мельник В.В. Поняття принципів відшкодування шкоди в трудовому праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. Том 2. С.48-52. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/8.pdf

Панасюк О. Про «внутрішній трудовий розпорядок» як категорію трудового права. *Право України*. 2005 № 4. С.100-104.

Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом трудового кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12. С. 126-131.

<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/28.pdf>

Теліженко О.С. До характеристики принципів застосування стягнень за порушення трудової дисципліни. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 6. С. 63-68 . <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/6/12.pdf>

Швець Н., Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом Трудового кодексу України. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 12. С. 126–131. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15605/1/Promskyi_Shvets_126-131.pdf

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Угрюмова Г. Дисципліна праці: розвиток та удосконалення інституту. *Право України*. 2006 № 1. С.40-44.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X¹. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для робітників і службовців підприємств, установ, організацій : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 20.07.1984р. №213. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0213400-84>

Типові правила внутрішнього службового розпорядку : Наказ Національне агенство України з питань державної служби від 03.03.2016 № 50 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-16#Text>

Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>

Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>

Тема № 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.

Матеріальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності становить собою обов'язок однієї сторони трудового договору – працівника чи роботодавця відшкодувати іншій стороні шкоду, заподіяну внаслідок винного, протиправного невиконання або неналежного виконання трудових обов'язків у встановленому законом розмірі й порядку. Матеріальна відповідальність у трудовому праві має двосторонній характер.

Досліджуючи поняття матеріальної відповідальності, слід визначити особливості та види матеріальної відповідальності сторін трудового правовідношення. Встановити умови і підстави матеріальної відповідальності працівника і роботодавця.

Розглядаючи матеріальну відповідальність, як інститут трудового права та вид юридичної відповідальності, слід відмежувати склад правопорушення матеріальної відповідальності від дисциплінарної відповідальності та майнової (цивільно-правової) відповідальності.

Окремої уваги потребує питання матеріальне відшкодування моральної шкоди працівнику: суб'єкти, підстави порядок відшкодування шкоди.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття та значення матеріальної відповідальності сторін трудового договору.
2. Суб'єкти матеріальної відповідальності та особливості їх відповідальності.
3. Види матеріальної відповідальності працівників.
4. Підстави та умови матеріальної відповідальності працівників.
5. Обмежена матеріальна відповідальність.
6. Повна матеріальна відповідальність.
7. Колективна, кратна (підвищена) матеріальна відповідальність.
8. Визначення розміру та порядок покриття завданої шкоди.
9. Підстави, умови і види матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду завдану працівнику.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: матеріальна відповідальність, шкода, матеріальне правопорушення, обмежена матеріальна відповідальність, повна матеріальна відповідальність, кратна матеріальна відповідальність, колективна матеріальна відповідальність.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте склад правопорушення при матеріальній відповідальності (об'єкт,

об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт).

2. Письмово складіть договір про повну матеріальну відповідальність працівника.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача № 1. На мале підприємство "Протон" було прийнято Кожушко В.М. і Юрчук К.Т. електриками, а Вовченко У.М. - бухгалтером на умовах трудового договору. Електрикам власник малого підприємства самостійно встановив почасову, а бухгалтеру - відрядну оплату праці. Всі працівники не погодилися з таким порядком встановлення систем оплати праці.

1. Як встановлюється оплата праці службовців?

2. Ким встановлюється відповідна система оплати праці?

3. В які строки виплачується заробітна плата? Посилаючись на закон, дайте відповідь на запитання.

Задача № 2. Водій Цупренко С.Ф., перебуваючи в нетверезому стані, зіткнувся з телеграфним стовпом, в результаті чого вилилось 0,5 тонни молока. Адміністрація заводу, де працював Цупренко С.Ф., стягнула з його заробітної плати 30000 гривень для покриття матеріальних збитків в повному обсязі.

В якому розмірі і в якому порядку відшкодовується заподіяна шкода?

Задача № 3. Соколенко С.П. пропрацював 10 місяців, а Скрипка О.В. - 2 роки. Вони обидва просили адміністрацію надати їм відпустку в літній період. При складанні графіка відпусток їм обом було відмовлено у зв'язку з нетривалим періодом роботи в магазині "Руслан".

Коли у працівника виникає право на відпустку?

Хто має право на відпустку в літній час?

Чи правомірно відмовлено Соколенко С.П. і Скрипці О.В.? Обґрунтуйте відповіді, посилаючись на необхідні правові норми.

Задача № 4. Сортувальницю цукрового заводу Пастушенко В.С. звільнено з роботи 20 травня за скороченням чисельності працівників. На її прохання наказ про звільнення було вислано поштою 28 травня, а 30 травня вона звернулася з позовом до суду про поновлення на роботі. Суд виніс рішення про поновлення Пастушенко В.С. на роботі. Адміністрація заводу відмовилася виконати рішення суду, посилаючись на те, що судом порушені процесуальні та матеріальні норми права. Дайте юридичну оцінку рішення суду і вкажіть, як вони виконуються згідно з законом.

Задача № 5. У повара Гордійчука П.І. перевірка вилучила із холодильника 50 кг зіпсованого м'яса по роздрібній ціні 120 гривень. Зіпсоване м'ясо було відправлено на корм свиням по ціні 60 гривень за кг.

Директор столової видав наказ про стягнення із заробітної плати повара 35000 гривень.

Чи правомірний наказ?

Контрольні питання:

1. Яка різниця між дисциплінарною і матеріальною відповідальністю та матеріальною відповідальністю і цивільно-правовою майновою відповідальністю?

2. Які підстави та порядок відшкодування моральної шкоди у трудовому та цивільному праві? Проведіть порівняльну характеристику.

3. Які обставини виключають матеріальну відповідальність?

4. Яких працівників і за яких умов можна притягати до підвищеної (кратної) матеріальної відповідальності?

5. Чи однаковий порядок відшкодування матеріальної шкоди у працівника і роботодавця?

Література:

Богомаз Г. Проблемні питання матеріальної відповідальності роботодавця за необґрунтовану відмову в прийнятті на роботу в Україні. *Юридична Україна*. 2005. №5. С. 69-72.

Васильєв В. Співучасть у справах про відшкодування шкоди, заподіяної при виконанні трудових обов'язків. *Право України*. 1996. №6. С.10-12.

Костюченко. О.Є. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: сучасний стан та перспективи розвитку. *Права та інновації*. 2016. №1(13). С. 81-88.

<https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Kostyuchenko13.pdf>

Кравцов Д. М. Матеріальна відповідальність працівників на підставі трудового договору (контракту). *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 123–126. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12298/1/Kravtsov_123-126.pdf

Лук'янчиков, О. М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця : Монографія. Харків.: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019. 254 с

<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3593/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%27%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%86%D1%8F.pdf>

Мельник В.В. Поняття принципів відшкодування шкоди в трудовому праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. Том 2. С.48-52. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/8.pdf

Мотрич А.І. Проблеми правового регулювання повної матеріальної відповідальності працівників. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 1-1. С.174-177. http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_1/38.pdf

Парасюк М.В., Грабар Н.М. Порівняльно-правовий аналіз майнової відповідальності у цивільному праві та матеріальної відповідальності у трудовому праві. *Право і суспільство*. 2018. №2. С.82-87. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/16.pdf

Сільченко С. О. Підстави матеріальної відповідальності працівників: що необхідно знати. *Аудитор України*. 2016. № 6. С. 64–67. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12309/1/Silchenko_64-67.pdf

Трофимовська Ю.В. Теоретичні проблеми відмінності матеріальної відповідальності за трудовим правом від майнової відповідальності за цивільним правом України. *Форум права*. 2015. №1. С. 323-328. <https://core.ac.uk/download/pdf/187222973.pdf>

Цесарський Ф. А. Особливості трудового договору із матеріально відповідальними особами. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 81–85. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14269/1/Tsesarsky_81-85.pdf

Хуторян Н. Матеріальна відповідальність власника перед працівником. *Право України*. 1993. №3. С.21-26.

Хуторян Н. Вдосконалення правового регулювання матеріальної відповідальності працівника перед наймачем. *Право України*. 1993. №5-6. С.29-32.

Хуторян Н.М. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору. Удосконалення трудового законодавства в умовах ринку: Монографія. Відпов. ред. Н.М. Хуторян. Київ: Ін Юре, 1999. 264с.

Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин. Київ: Інст. Держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 264с.

Чернадчук В. Право на відшкодування моральної шкоди: деякі аспекти. *Право України*. 2000. №3. С.106-109.

Щербина В. Підстави притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 53-56.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999р. №1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про затвердження Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності : Постанова КМУ від 8 лютого 2012 р. № 237.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2012-%D0%BF>

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : Постанова КМУ від 22.01.1996 № 116.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>

Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Мінпраці від 12.05.96 р. № 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-96>

Переліку робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Міністерства праці України від 12.05.96 N 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-96>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду заподіяну роботодавцю : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015р. №12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012740-15#Text>

Тема № 14. Правове регулювання охорони праці.

Охорона праці як правову категорію розглядають у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні це сукупність правових норм, що регулюють увесь комплекс суспільних відносин у сфері застосування праці. У вузькому – це сукупність норм, що регулюють встановлення безпечних та нешкідливих умов праці з метою запобігання негативному впливу виробничого середовища на життя та здоров'я працівників.

Таким чином, вивчаючи даний інститут трудового права, слід визначити загальні та спеціальні гарантії права працівника на охорону праці. Визначити права та гарантії, що гарантуються працівникам, які працюють у важких та шкідливих умовах, а також жінкам, неповнолітнім та особам із зниженою працездатністю.

Окремої уваги потребує питання порядку організації охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та у роботодавця – фізичної особи.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Охорона праці та її правове забезпечення.
2. Загальні гарантії прав працівників на охорону праці.
3. Спеціальні гарантії прав на охорону праці працівників, що працюють у важких та шкідливих умовах.
4. Спеціальні гарантії прав на охорону праці жінок, неповнолітніх осіб та осіб з пониженою працездатністю.
5. Організація охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: охорона праці, нещасний випадок на виробництві, техніка безпеки, правила охорони праці, спеціальні правила з охорони праці, професійне захворювання, державний нагляд, громадський контроль, загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Практичні завдання:

1. Скласти схему державних органів, які ведуть контроль і нагляд за дотриманням законодавства про охорону праці.

2. Письмово складіть позовну заяву про відшкодування шкоди в разі ушкодження здоров'я при виконанні трудових обов'язків.

3. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Державний інспектор праці, перевіряючи правильність застосування праці жінок, що мають дітей і працюють неповний робочий день, встановив наступне: записи в трудових книжках зроблені з вказівкою на скорочений режим робочого часу; перерви для харчування і відпочинку не надаються, оскільки тривалість робочого дня не перевищує 4-х год.; щорічна відпустка надається в половинному розмірі від встановленої для даної професії; час роботи з неповним робочим днем не включається в стаж безперервної роботи і в спеціальний стаж, у зв'язку з чим не надаються деякі Пільги.

Встановіть, чи були порушення трудового законодавства при застосуванні праці вказаних жінок?

Задача №2. Державний інспектор праці, перевіряючи в шахтоуправлінні дотримання законодавства про робочий час і ведення трудових книжок, встановив: понадурочні роботи застосовуються для виконання виробничого плану і без дозволу профкому; два інженери, які вважаються працюючими на підземних ділянках шахти, фактично виконують трудові обов'язки в управлінському апараті шахти.

Якими правилами наділений державний інспектор? Як він повинен реагувати на виявлені порушення?

Задача №3. Маринич була прийнята на посаду страхового агента тимчасово на період відпустки по вагітності і родами Зоріної (про що сказано в наказі). У зв'язку з виходом Зоріної на роботу після відпустки, Маринич була звільнена з роботи по причині закінчення строку трудового договору. Вважаючи звільнення неправильним, Маринич звернулася до суду про поновлення на роботі, мотивуючи тим, що на момент звільнення вона була вагітна (про що є медична довідка). Крім того, звільнення проведено без санкції профкому, хоча вона стала не тимчасовим, а постійним працівником, оскільки заміщала Зоріну не 4 місяці, а 4 місяці і 10 днів.

Чи підлягає Маринич поновленню на роботі?

Чи можна розглядати Маринич як тимчасового працівника, чи як таку, яка уклала строковий трудовий договір?

Задача №4. Робітниця Стахів звернулася до адміністрації з проханням перевести її на легшу роботу в інший цех, оскільки їй у зв'язку з вагітністю важко довго бути на ногах, крім того, вона зайнята на виробництві з шкідливими умовами праці. Адміністрація перевела Стахів на легшу роботу, яка оплачується на 500 гривень менше від попередньої і не дає права на додаткову відпустку, яку вона отримувала раніше.

Чи правильні дії адміністрації?

Задача №5. Жінка влаштувалася на роботу на посаду тимчасово відсутньої працівниці на час її відпустки по догляду за дитиною. При поверненні з відпустки працівниці новоприйнята була звільнена з роботи у зв'язку із закінченням строку трудового договору.

Чи можна вважати такий договір строковим?

Чи можливе звільнення з роботи жінки, яка працювала за строковим трудовим договором, коли вона сама має малу дитину?

Задача №6. Жінка оформила відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трьох річного віку. На період відпустки взяли на роботу іншу працівницю. Але жінка, що перебувала у відпустці, повернулася раніше до досягнення дитиною трьох років.

Чи можна звільнити новоприйняту працівницю у зв'язку із закінченням строку трудового договору?

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте поняття охорони праці як інституту трудового права, як елементу трудових відносин, як функції трудового права?

2. Які види соціальних допомог і соціальних послуг надаються працівникам в разі нещасного випадку чи професійного захворювання?

3. Який порядок розслідування нещасних випадків на виробництві?

4. Хто повинен проходити обов'язкові медичні огляди? Який порядок їх проходження?

5. Які додаткові пільги передбачаються для жінок, неповнолітніх та осіб із зниженою працездатністю?

Література:

Вареник О.С. Трудовий колектив як суб'єкт локального регулювання охорони праці. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 4. С.40-44.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/9.pdf>

Вареник О.С. Тенденції подальшого розвитку локального правового регулювання охорони праці. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 5. Том2. С. 25-30.
http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/4.pdf

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Караченцев С. Про порядок встановлення причинного зв'язку професійних захворювань із виробничими факторами: правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 150-152.

Мірошниченко О. Проблеми правового регулювання охорони праці на сучасному етапі. *Юридична Україна*. 2009. №1. С. 78-81.

Яковлев О. А. Принципи державної політики в галузі охорони праці: погляд правника. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 75-80.
https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14268/1/Yakovlev_75-80.pdf

Яковлев О. А. Медичні огляди: окремі проблемні питання правового забезпечення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 23-27.
https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15596/1/Yakovlev_23-27.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 №

2801-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від від 08.07.2010 № 2464-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 № 77-8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Деякі питання реалізації норм Законів України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" та «Про зайнятість населення» : Постанова КМУ від 31 січня 2007 р. N 70. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Лист Вищого господарського суду України від 05.05.2005 № 01-8/775. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0775600-05#Text>

Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 N 246. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07>

Перелік робіт з підвищеною небезпекою : Державний комітет України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05>

Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від від 17 листопада 1997 р. N 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF#Text>

Про затвердження Переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.1994 № 46.

Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою : Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 N 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>

Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.04.2014р. №248. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>

Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі : Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 23 вересня 1994 року N 263/121. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF>

Тема № 15. Трудові спори і порядок їх вирішення.

У процесі трудової діяльності між суб'єктами трудових відносин існують

розбіжності, які можуть перерости у спори. Вони виникають як на стадії появи трудових правовідносин, так і в процесі їх існування, та найчастіше – при припиненні трудового договору.

У науковій літературі трудові спори розглядаються як розбіжності між працівником та роботодавцем.

Таким чином, розглядаючи дану тему, увагу необхідно зосередити на понятті та класифікації трудових спорів, причинах їх виникнення. Окремо вивчити порядок розгляду індивідуальних і колективних трудових спорів.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Поняття, класифікація трудових спорів та причини їх виникнення.
2. Органи, що розглядають індивідуальні та колективні трудові спори.
3. Розгляд трудових спорів у комісіях з трудових спорів (КТС)
4. Розгляд трудових спорів у місцевих судах.
5. Поновлення на роботі та оплата за вимушений прогул.
6. Порядок вирішення колективних трудових спорів.
7. Правове регулювання проведення страйків.

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: КТС, позасудовий порядок розгляду трудового спору, судовий порядок розгляду трудового спору, трудові спори, індивідуальні спори, колективні спори, конфлікт, колективний трудовий спір (конфлікт), примирна комісія, судовий арбітраж, Національна служба посередництва і примирення, страйк.

Практичні завдання:

1. Схематизуйте органи, що розглядають індивідуальні та колективні трудові спори, конфлікти.
2. Письмово складіть заяву до КТС про розгляд трудового спору.
3. Письмово складіть позовну заяву про скасування наказу про накладення дисциплінарного стягнення.
4. Письмово складіть позовну заяву про поновлення на попередній роботі і оплату вимушеного прогулу в разі переведення працівника без його згоди на іншу роботу.

5. Розгляньте такі задачі:

Задача №1. Начальник цеху Коваль звернувся з заявою в КТС з проханням виплатити йому премію, якої його позбавили в зв'язку з наявністю в цеху за квартал значної кількості дисциплінарних стягнень. Комісія відмовила Ковалю в прийнятті заяви.

Чи правомірні дії КТС?

Задача №2. Байрамов, викладач технікуму, був звільнений з роботи за власним бажанням. Через два тижні після звільнення він звернувся до суду з позовом про поновлення на роботі, вказуючи в позовній заяві, що подача ним заяви про звільнення за власним бажанням була вимушеною, це він зробив під тиском директора технікуму.

Як повинен поступити суддя в даному випадку?

Задача №3. Згідно рішення суду токарь Михайлюк був поновлений на попередній роботі. Однак адміністрація не виконувала два місяці рішення суду, мотивуючи це тим, що на його місце вже прийнятий інший працівник. Михайлюк звернувся повторно до суду.

Які дії суду в даній ситуації?

Задача №4. Котенко С.К. 15 листопада звернулась до КТС із заявою про неправомірну затримку адміністрацією оплати лікарняного листка. В КТС заява Котенко С.К. була розглянута 6 грудня, на засіданні КТС із 12 її членів були присутні тільки 6. У цьому складі КТС прийняла рішення про задоволення заяви Котенко С.К. Дайте юридичну оцінку діяльності КТС, посилаючись на закон.

Задача №5. Перекладач Солошенко К.В. уклав трудовий договір з фірмою "Буран" строком на 3 роки. За допущення помилок у перекладі складного тексту технічного характеру йому була оголошена догана через 3 місяці після виконання вказаної роботи, враховуючи те, що Солошенко К.В. шістдесят два дні хворів. Солошенко К.В. оскаржив дії адміністрації до КТС.

Яке рішення повинна винести КТС?

Задача №6. Цехова КТС розглянула справу про виплату за надурочну роботу електрику Шкурко К.М. і прийняла рішення стягнути на його користь 235 гривень. Адміністрація відмовилася від виконання рішення КТС. Який порядок виконання рішень КТС? Які вимоги, передбачені законом, повинні зазначатися у рішенні КТС? Посилаючись на закон, дайте розгорнуту відповідь на запитання.

Задача №7. Бригадир слюсарів заводу "Маяк" оголосив догану слюсарю Діденку П.С. за неодноразове спізнення на роботу. Діденко П.С. звернувся до КТС зі скаргою за незаконне оголошення догани. Яке рішення необхідно прийняти КТС?

Задача №8. До комісії з трудових спорів виробничого об'єднання "Прогрес" звернулася група працівників з такими заявами:

1. Шведченко П.С. у заяві зазначив, що він виконував надурочні роботи три дні підряд по дві години перших два дні, а третій день три години підряд, однак йому оплатили в полуторному розмірі за всі дні, на його думку, це невірно.

2. Кіріченко С.А. зазначила в заяві, що вона працювала 2 дні від 21.00 до 24.00, а їй оплатили як за роботу в денні часи.

3. Оверченко П.В. просила стягнути доплату за три місяці, оскільки вона була переміщена і заробіток зменшився не з її вини.

4. Працівник-донор Красько У.П. у скарзі до КТС зазначив, що він був два дні на обстеженні у закладах охорони здоров'я, які йому зарахували як прогул, замість того, щоб оплатити ці дні.

Посилаючись на відповідні норми права, дайте обґрунтовані відповіді.

Задача №9. Ільченко С.К., член кооперативу "Руслан", два дні не з'являвся на роботу без поважних причин. Правління кооперативу прийняло рішення звільнити Ільченко С.К. за ст. 147 КЗпП України, а оператор Куляба П.М. цього ж кооперативу, перебуваючи у відрядженні, прогуляв три дні і був звільнений за прогул без поважних причин через три місяці після того, як повернувся із відрядження. І Куляба П.М., і Ільченко С.К. звернулися до суду про поновлення на роботі. Суд у позовах відмовив. Чи правомірне рішення суду?

Контрольні питання:

1. Чи може роботодавець за вирішенням трудового спору звертатись до КТС?
2. З якого моменту виникають індивідуальні та колективні трудові спори?
3. Які трудові спори підвідомчі суду?
4. Чи можуть до складу примирних комісій включатись представники третіх сторін?
5. Чи може головою трудового арбітражу бути особа, яка не працює на підприємстві де виник спір?

Література:

Бонтлаб В.В. Нормативно-правове забезпечення вирішення трудових спорів у ЄС.
Право і суспільство. 2019. №4 Ст. 113-120.

http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/18.pdf

Бурак В.Я. Адміністративний захист трудових прав та законних інтересів працівників.
Університетські наукові записки. 2016. №59. Ст. 189-198.

<http://old.univer.km.ua/visnyk/1571.pdf>

Ваганова І.М. Поняття форми захисту та різновиди заходів захисту трудових прав працівників.
Форум права. 2009. №3. Ст. 94-99.

<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1184/Poniattia%20formy%20zakhystru%20Vahanova%202009.pdf?sequence=1>

Васіна Н.В. Самозахист у трудовому праві: поняття, ознаки, способи та межі самозахисту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №9. Ст. 142-145. http://www.lsej.org.ua/9_2020/35.pdf

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Гаращенко Л.П., Гаврилевська О.О. Способи міжнародно-правового захисту трудових прав працівників. *Юридичний вісник*. 2015. №4(37). Ст. 94-98. <file:///C:/Users/kohan/Downloads/12675.pdf>

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Дараганова Н.В. Класифікація трудових спорів як необхідна умова визначення порядку та механізму їх вирішення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №8. С. 41-47.

Давиденко Г.І. Розгляд судами спорів, пов'язаних з укладенням, зміною і припиненням трудового договору. *Вісник Верховного Суду України*. 1997. №3. С.35-36.

Золотухіна Л.О. Щодо форм захисту інтересів сторін трудових правовідносин. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2 частина 3. Ст. 108-112. http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/5_2_2015/part_3/20.pdf

Іншин М.І. Захист трудових прав працівників в сучасних умовах. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. 2016. Бюлетень №1 квітень. Ст. 71-73. <http://zdr.knu.ua/images/libraryfiles/19.pdf>

Константінова Н. Заходи захисту трудових прав працівників і роботодавців. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 12. С. 62-64.

Косак С. Особливості участі третіх осіб у трудових справах. *Право України*. 1997. №11. С.56-58.

Кохан Н.В. Поняття та сутність оскарження у трудовому праві. *Юридична Україна*. 2007. №9. С. 58-62.

Лазор В. Поняття трудових спорів, конфліктів та їх позовний і непозовний характер. *Право України*. 2002 № 7. С.90-95.

Лазор В. Судове вирішення індивідуальних трудових спорів: шляхи вдосконалення. *Право України*. 2003 № 7. С.53-55.

Маркіна Т. Щодо способів захисту прав за законодавством України про працю. *Право України*. 2002 № 2. С.53-57.

Маркіна Т. Проблеми захисту трудових прав працівників. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 9. С. 21-25.

Постригань Т.Л. Позовна давність за трудовим правом. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №10. С. 55-60.

Постригань Т.Л. Способи захисту трудових прав громадян у суді. *Юридична Україна*. 2011. №11. С. 38-42.

Радіонова-Водяницька В. О. Національна служба посередництва і примирення та її роль у вирішенні колективних трудових спорів. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 105-110. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14273/1/Radionova-Vodyanytska_105-110.pdf

Сільченко С. Особливості розгляду трудових спорів з урахуванням змінених процесуальних норм. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №12. Ст.148-152. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/28.pdf>

Середа О. Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 38-45. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14265/1/Sereda_38-45.pdf

Сокол М. Незаконний страйк: порівняльна характеристика Українського та Європейського законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 124-127.

Стадник М. Правове регулювання розв'язання страйків. *Право України*. 1992. №7. С.30-32.

Стасів О. Право на страйк як гарантія захисту трудових та соціальних інтересів найманих працівників. *Юридична Україна*. 2010. №8. С. 73-78.

Чанишева Г., Фадєєнко А. Розгляд судами справ у спорах, що виникають з трудових правовідносин (окремі питання). *Право України*. 1998. №8. С.58-63.

Швець Н. Відмінності страйків від інших актів протесту. *Право України*. 2007 № 8. С.57-61.

Швець Н.М.. Поняття та форми трудових конфліктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 40-43.

Швець Н. М. Роль профспілкової організації в реалізації працівниками на страйк. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 145. С. 129–139. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16679/1/Shvets-129-139.pdf>

Швець Н. М. Право на страйк: особливості застосування та обмеження. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 30–37. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14275/1/Shvets_30-37.pdf

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997р. №7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-97>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18.11.2008 N 130. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9403>

Положення про трудовий арбутраж : Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 135. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS9569.html

Положення про посередника: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 133. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9521>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9. <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS96005>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова
Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Тема № 16. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю.

Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю потрібно розглядати як діяльність компетентних державних та громадських органів чи їх представників, спрямована на захист трудових прав працівників. У процесі цієї діяльності вони попереджують і виявляють порушення законодавства про працю з боку роботодавця, чи уповноважених ним осіб, поновлюють трудові права працівників та притягують до відповідальності винних у порушенні цих прав.

Вивчаючи дану тему, слід визначити різницю між державним наглядом і громадським контролем. Необхідно визначити які органи здійснюють державний нагляд, а які громадський контроль. Разом з тим, потрібно визначити функції профспілкової організації та трудового колективу щодо організації та здійсненні контролю за додержанням законодавства про працю.

Розглядаючи відповідальність осіб винних за порушення норм трудового законодавства, необхідно визначити види, підстави і умови адміністративної, кримінальної відповідальності таких осіб.

Перелік питань, які виносяться на обговорення:

1. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.
2. Медичні огляди працівників.
3. Повноваження трудового колективу і первинної профспілкової організації підприємства, установи, організації по контролю за додержанням законодавства про працю.
4. Зміст основних прав та обов'язків працівників у сфері охорони праці.
5. Відповідальність осіб винних у порушенні норм з охорони праці (кримінальна, адміністративна відповідальність).

Термінологічне завдання: Засвоїти такі поняття: охорона праці, нещасний випадок, техніка безпеки, правила охорони праці, професійне захворювання, державний нагляд, громадський контроль.

Практичні завдання:

1. Дайте відповідь на запитання: „В чому полягає різниця між поняттями „державний нагляд” та „громадський контроль”?”
2. Складіть схему державних органів, які ведуть контроль і нагляд за дотриманням законодавства про охорону праці.

Контрольні питання:

1. Що таке нагляд та контроль за додержанням трудового законодавства?
2. Назвіть основні види нагляду і контролю за додержанням трудового законодавства?
3. Які форми взаємодії використовуються державними та громадськими органами нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю?
4. Чи наділені трудові колективи і профспілкові організації функціями щодо контролю за додержанням трудового законодавства?
5. За які правопорушення винних осіб можна притягати до кримінальної та адміністративної відповідальності за недотримання норм трудового законодавства?

Література:

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Кайло І.Ю. Види нагляду за дотриманням трудового законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 64-71.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/13.pdf>

Кайло І.Ю. Недоліки та прогалини правового регулювання нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 5. Том 2. С.40-46. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/7.pdf

Кучер О.В. Поняття та сутність нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 5. С. 55-59.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/10.pdf>

Кучер О.В. До питання співвідношення норм трудового й адміністративного права при регулюванні повноважень суб'єктів нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 3. С 56-60.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/9.pdf>

Середа О.Г. Оптимізація системи суб'єктів нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю. *Форум права*. 2014. №1. С.439-442.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Про Державний комітет України з нагляду за охороною праці : Указ Президента України від 18.09.2002 № 834/2002. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834/2002>